

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Управління ліквідністю банку в умовах кризи

Студента 2 курсу 6м групи

спеціальності 072 «Фінанси,

банківська справа та страхування»

спеціалізації «Банківська справа»

Левченко

Анастасії

Олегівни

Науковий керівник

канд. екон. наук,

Еркес Олена

Євгенівна

Гарант освітньої програми

д-р екон. наук,

професор

Шульга Наталія

Петрівна

Київ – 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1	7
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКУ	7
1.1 Економічна сутність ліквідності та фактори впливу на неї	7
1.2. Методи управління ліквідністю банку	11
1.3 Показники управління ліквідністю банку	17
РОЗДІЛ 2	24
АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ В УМОВАХ КРИЗИ НА ПРИКЛАДІ ПАТ «УКРСОЦБАНК».....	24
2.1 Дослідження факторів впливу на ліквідність вітчизняних банків	24
2.2 Оцінка показників ліквідності ПАТ «Укрсоцбанк»	39
2.3 Аналіз системи управління ліквідністю ПАТ «Укрсоцбанк» в умовах кризи	47
РОЗДІЛ 3	50
ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКУ	50
3. 1 Розробка антикризової програми управління ліквідністю ПАТ«Укрсоцбанк»	50
3.2. Удосконалення інструментарію управління ліквідністю банків	60
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74
ДОДАТКИ	82

ВСТУП

Актуальність. Ліквідність має важливе значення для самого банку і для його клієнтів, оскільки свідчить про його надійність, стабільність і тим самим виступає найважливішою якісною характеристикою його діяльності. Для клієнта висока ліквідність означає здатність банку в будь-який момент повернути залучені кошти або видати кредит. Кризи банківської сфери підтверджують необхідність професійного управління ліквідністю.

Основне місце по частоті виникнення (близько 60%) і обсягом втрат (понад 80%), в спектрі банківських ризиків, займають ризики ліквідності і кредитування. У зв'язку із зростанням банківської конкуренції кредитні організації змушені проводити більш ризиковану політику за основними напрямками діяльності, що веде до зниження їх ліквідних позицій. Регулювання структури активів і пасивів обмежується вимогами ліквідності і кордонами ризиків портфеля активів банку, ринковою конкуренцією з боку інших банків, вибором і розміром боргових інструментів.

Управління банком не може відбуватися без управління ліквідністю, і цим викликана потреба менеджменту в адекватної і чітко сформульованої політики у сфері управління і контролю за станом банківської ліквідності. Кризи банківської системи підтверджують необхідність професійного антикризового управління ліквідністю.

Актуальність теми полягає в тому, що в процесі управління банки стикаються з проблемою оптимального співвідношення ліквідності і прибутковості. З одного боку, банки повинні забезпечити достатній рівень ліквідності, тобто виконання своїх зобов'язань перед клієнтами вчасно і в повному обсязі, з іншого - за рахунок ефективного управління сприяти максимізації доходів від операцій, що проводяться. У той же час, сьогодні банки намагаються мати певний запас цієї ліквідності, що веде до її надлишку, відповідно, банк недоотримує прибуток від цього.

Ступінь дослідженості теми. Вивченню сутності ліквідності банку присвячено праці відомих іноземних та вітчизняних дослідників: І. Лис, В.І.Міщенко, А.В.Сомик, Крилова В., Набок Р., Деревська О., Лаврушина О.І, Примостка Л.О, Червінська О. С., Мокринська М. Р., Лановська Г.І. та інші.

Мета дослідження. Метою випускної кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних аспектів ліквідності банків; аналіз інструментів управління ліквідністю комерційних банків в умовах кризи; обґрунтування основних факторів негативного впливу на ліквідність банків.

Завдання дослідження. Реалізація мети досягається виконанням наступних завдань:

- дослідити економічну сутність та система показників оцінки ліквідності банку;
- визначити методи управління ліквідністю банків;
- провести аналіз особливостей управління ліквідністю банків в умовах кризи;
- дослідити фактори впливу на ліквідність вітчизняних банків;
- оцінити показники ліквідності ПАТ «Укрсоцбанк»;
- проаналізувати систему управління ліквідністю ПАТ «Укрсоцбанк» в умовах кризи;
- розробити антикризові програми управління ліквідністю;
- запропонувати заходи щодо зміцнення рівня ліквідності ПАТ «Укрсоцбанк»;
- удосконалити інструментарій управління ліквідністю банків.

Предмет дослідження. Предметом дослідження є сукупність методів та інструментів в процесі антикризового управління ліквідністю банку

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є процес ліквідності банківської установи в сучасних економічних умовах.

Методи дослідження. При виконанні роботи були використані загальнонаукові та спеціальні методи досліджень. Із загальнонаукових застосовувалися діалектичний метод пізнання, методи наукової абстракції,

аналізу і синтезу, історичного і логічного пізнання. Окремі проблеми вивчалися за допомогою спеціальних методів економічних досліджень: монографічного, економіко-статистичного та інших.

Особистий внесок магістра. Випускна кваліфікаційна робота є самостійним завершеним дослідженням автора.

Публікації. За результатами виконання випускної кваліфікаційної роботи опубліковано 1 статтю: « Економічна сутність та методи оцінки ліквідності банку»: зб. наук. ст. студ. заоч. форми навч. / відп. Ред. Н.П. Шульга. – Київ : Київський Національний торгівельно - економічний університет, 2018. – Ч.1. – 402 с. (с. 348-354).

Обсяг і структура випускної кваліфікаційної роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел та додатків. Обсяг роботи складає 96 сторінок. В роботі представлено 17 таблиць, 17 рисунків, 4 додатків та використано 71 наукових джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКУ

1.1 Економічна сутність ліквідності та фактори впливу на неї

Банківська система кожної держави, незалежно від її економічної моделі та організації суспільних відносин, відіграє важливу роль у забезпеченні руху грошових потоків. Важливу роль у цій системі набуває забезпечення оптимального рівня ліквідності й платоспроможності банківських установ, а також гнучке реагування на системні ризики, якими обтяжена кожна сучасна банківська установа.

Поняття «ліквідність комерційного банку» означає можливість банку своєчасно і повно забезпечувати виконання своїх боргових і фінансових зобов'язань перед усіма контрагентами, що визначається наявністю достатнього власного капіталу банку, оптимальним розміщенням і величиною коштів за статтями активу і пасиву балансу з урахуванням відповідних термінів [2]. Ліквідність надзвичайно важлива для банку, оскільки її відсутність небезпечна, так само як і банкрутство. Звернемо увагу, що залежно від цілей аналізу або досліджень, окремі науковці наводять різні тлумачення сутності поняття «ліквідність» (табл.1.1).

Таблиця 1.1

Наукові погляди щодо тлумачення сутності поняття «ліквідність»

Визначення	Автор	Джерело
Ліквідність - одна із узагальнюючих якісних характеристик діяльності банку, що характеризує його надійність та здатність забезпечувати своєчасне виконання своїх зобов'язань.	І. Лис	[23, с. 20]

Продовження табл. 1.1

Ліквідність банку за своїм призначенням має не лише забезпечити спроможність банку своєчасно і в повному обсязі виконувати власні грошові зобов'язання, а й сприяти його розвитку на основі нарощування обсягів операцій відповідно до стратегії розвитку установи та попиту на ринку банківських послуг.	В.І.Міщенко, А.В.Сомик	[27, с. 35]
Характеризує ліквідність як «...спроможність банку відповідати за своїми зобов'язаннями в термін і без втрат, тобто відображає спроможність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань перед клієнтами банку».	Крилова В., Набок Р.	[18, с.294]
Визначає ліквідність як «...спроможність банку Виконувати свої поточні фінансові зобов'язання».	Деревська О.	[9, с. 44]
Ліквідність – одна із узагальнюючих якісних характеристик діяльності банку, яка обумовлює його надійність. Ліквідність банку - здатність своєчасно без втрат виконувати свої зобов'язання перед вкладниками і кредиторами.	Лаврушина О.І	[20, с. 140]
Під ліквідністю банку розуміє його здатність швидко і в повному обсязі задовольняти невідкладні потреби у грошових коштах.	Примостка Л.О	[35,с.406]

**Примітка: Розроблено автором на основі джерел [3, 5, 2, 4, 6, 1]*

Таким чином, виходячи з дослідження наукових поглядів, ліквідність банку - це можливість використовувати його активи в якості наявних коштів або швидко перетворювати їх в такі.

У більшості випадків мета управління банківською ліквідністю полягає у підтримуванні її на нормативному визначеному рівні, не допускаючи при цьому ні надлишків, ні дефіциту, оскільки нестача ліквідних коштів призводить до порушення нормативів і втрати депозитів, а їх надлишок знижує прибутковість банку. Ліквідність банку залежить не лише від внутрішньо банківської роботи, а

й від таких зовнішніх чинників, як рівень розвитку ринкових відносин у різних сегментах економіки, якості роботи Національного банку.

Разом з цим, слід враховувати такі чинники, які негативно позначаються на всіх галузях економіки, в тому числі банківській сфері, як бюджетний дефіцит, інфляція, розбалансованість платоспроможного попиту на товари та їх пропозиція. У результаті впливу цих чинників навіть за відсутності недоліків у діяльності банку можуть виникнути проблеми з ліквідністю. Хоча безпосередня вина банків у цьому невелика, зовнішньо це виглядає як порушення їх ліквідності. При цьому важливо, що подібний стан виникає не в окремого банку, а охоплює ряд банків. Для усунення деяких негативних явищ застосовуються заходи, які виходять за межі компетенції окремих банків. За такої ситуації можна ставити питання забезпечення ліквідності всієї банківської системи країни. Найбільш поширеною є точка зору, відповідно до якої фактори поділяють на дві групи: внутрішні та зовнішні.

У працях О. І. Лаврушина розглядаються зовнішні та внутрішні чинники, що впливають на ліквідність банку. До внутрішніх чинників відносяться: стійка капітальна база банку, якість активів, якість депозитів, помірна залежність від зовнішніх джерел, співставність активів і пасивів за строками, менеджмент, першокласний імідж банку. До групи зовнішніх чинників належать: загальна політична та економічна ситуація в країні, розвиток ринку цінних паперів і міжбанківського ринку, організація системи рефінансування, ефективність регулюючих функцій центрального банку [7, с. 127]. Схожа класифікація запропонована Г.С. Пановою, яка виділяє дві групи чинників, що впливають на ліквідність: мікроекономічні та макроекономічні чинники [15, с. 38].

Сукупність факторів, що впливають на діяльність банку, а, отже, й на його ліквідність, С. Буєвич та О. Корольов пропонують класифікувати за наступними ознаками: за місцем виникнення (зовнішні та внутрішні), за важливістю впливу (основні і другорядні), за часом дії (постійні і змінні). На їхню думку, найбільш важливим є розподіл за класифікаційною ознакою “за місцем виникнення”. До зовнішніх факторів вони відносять соціально-політичну ситуацію,

загальноєкономічну ситуацію, стан фінансового ринку, рівень розвитку банківської системи. Відповідно, кожен із зазначених факторів залежить від індивідуальних чинників, що на них впливають. Зокрема, на загальноєкономічну ситуацію в країні впливають промисловий потенціал економіки, конкурентоспроможність товарів та послуг, сальдо платіжного балансу за рахунками руху капіталу тощо [13, с. 13].

До внутрішніх факторів С. Буєвич та О. Корольов відносять характер і масштаб діяльності банку, рівень незалежності, спеціалізацію, достатність капіталу, організацію менеджменту, стратегію банку, процентний, кредитний ризику, склад і структуру активів, якість активів, склад і структуру пасивів тощо [13, с. 14].

До зовнішніх чинників, які впливають на ліквідність банку, належать:

- розвиток фінансового та грошового ринку;
- виконання Національним банком України своїх функцій з управління ліквідністю банківської системи країни [17, с. 60].

Цільова функція управління ліквідністю банку полягає у максимізації прибутку при обов'язковому дотриманні встановлюваних регулятором і обумовлених самим банком економічних нормативів [4].

Враховуючи все вищеперераховане, можна зробити висновок про те, що ліквідність банку – це здатність банку забезпечити повне і своєчасне виконання своїх фінансових зобов'язань. Рівень банківської ліквідності безпосередньо впливає на стійкість всієї банківської системи. Для ефективного управління банки повинні здійснювати аналіз ліквідності на основі тих методів, які враховують їхні особливості з одночасною умовою дотримання економічних нормативів.

1.2. Методи управління ліквідністю банку

Ефективне управління ліквідністю банку повинно базуватись на оптимальному балансуванні ліквідності та рентабельності. Чим більш ліквідним є банк, тим менше прибутку припадає на акціонерний капітал і активи, адже, загально визнано, що саме високоризикові операції дають найбільшу дохідність. Відповідно до цього, наявність значної частки ліквідних активів у їх загальній структурі зумовлює зменшення доходів [12, с. 166].

Отже, перед банком стоїть завдання максимізації прибутковості своїх операцій за умови забезпечення необхідного рівня ліквідності, і навпаки – забезпечити необхідний рівень ліквідності при максимізації своєї рентабельності. У процесі управління перед менеджментом кожного конкретного банку постають завдання глибокого розуміння сутності проблем ліквідності, пошуку оптимальних методів управління, організації адекватних систем контролю та оцінювання потреб у ліквідних засобах, забезпечення доступних джерел їх поповнення, створення власних систем управління ліквідністю. Вибір найприйнятніших підходів до управління ліквідністю залишається прерогативою керівництва банку та залежить від низки внутрішніх і зовнішніх чинників.

У процесі своєї діяльності банківські установи стикаються із багатьма фінансовими проблемами. Однією із таких проблем є підтримання оптимальної структури балансу банку, яка б забезпечувала високий рівень прибутку при мінімальних ризиках ліквідності. Дану проблему банки вирішують за допомогою методів та прийомів управління банківською ліквідністю. Як зазначає Серпенінова Ю. С. управління ліквідності банку включає в себе такі напрямки реалізації:

- стратегії управління ліквідністю;
- методи управління ліквідністю;
- методи оцінки потреби в ліквідних коштах [17, с. 13].

У світовій банківській практиці виділяють три стратегії управління ліквідністю, а саме: управління активами, управління пасивами, управління активами і пасивами. Найстарішим способом забезпечення потреб банку у ліквідних коштах управління ліквідністю через управління активами. Під управлінням активами передбачається нагромадження банківською установою ліквідних засобів у вигляді грошових коштів і цінних паперів, які можна швидко реалізувати. Коли виникає потреба у ліквідних ресурсах, вибіркові активи реалізують до тих пір, поки банк повністю не задовольнить потребу клієнтів у готівкових коштах. Така стратегія є менш ризикова ніж стратегія управління пасивами, але одночасне накопичення великої кількості високоліквідних активів призводить до зменшення рентабельності банку [17, с. 13].

Основні вимоги до ліквідних коштів:

- наявність ринку для швидкої трансформації їх у грошові кошти;
- стабільність цін на ринку, тобто ринок має бути здатним приймати всі запропоновані активи без значного зменшення їх ціни;
- оборотність та можливість відшкодування першопочаткових інвестицій з мінімальними ризиком [18, с. 269].
- Недоліками стратегії управління активами є:
- наявність альтернативної вартості активів;
- витрати з продажу активів;
- необхідність продажу першокласних дохідних активів [17, с. 13].

Наступною стратегією управління ліквідністю банківської установи є управління пасивами, яку також називають стратегією запозичення ліквідних засобів. Дана стратегія реалізується шляхом залучення додаткових коштів з ринку в обсягах, достатніх для покриття всього очікуваного попиту на високоліквідні ресурси.

Підвищення ефективності управління ліквідністю передбачає не лише врахування впливу зовнішніх і внутрішніх чинників, але і вибір напрямів управління ліквідністю банку (рис. 1.1).

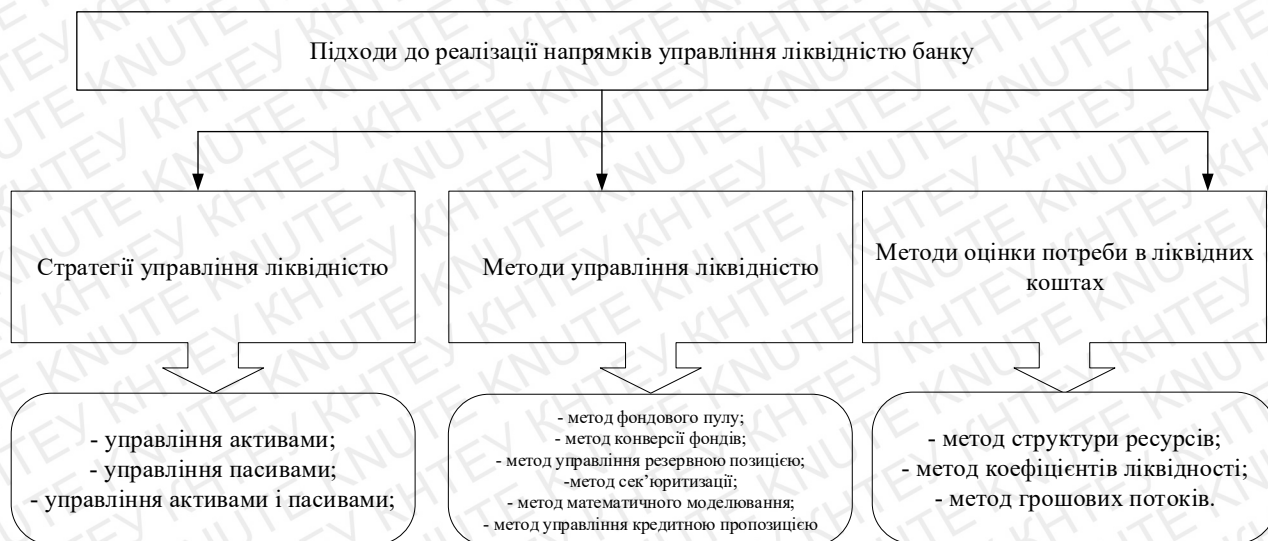

Рис. 1.1 Підходи до реалізації напрямків управління ліквідністю банку [19, 20]

Метод фондового пулу полягає у зіставленні загальної потреби у ліквідності та усіх джерел її покриття. Тобто суть даного методу розкривається в тому, що усі банківські ресурси, отримані із різних джерел, розглядаються як загальний фонд коштів. Основним завданням банківської установи є створення відповідних первинних і вторинних резервів для забезпечення ліквідності. Первинні резерви повинні включати в себе високоліквідні активи, тобто грошові кошти у касі та на кореспондентських рахунках. До складу вторинних входять такі активи, як: державні цінні папери, векселі та облігації першокласних банків, банківські акцепти [18, с. 24].

Наступним методом управління ліквідністю банків є метод конверсії фондів, тобто конверсії активів. Даний метод полягає в тому, що банківські ресурси діляться за критерієм швидкості їх руху. Умовою застосування методу розподілу активів є наявність в середині банку кількох центрів ліквідності і прибутковості. Перевагою цього методу є зменшення частки ліквідних активів і вкладення додаткових коштів у позички та інвестиції, що веде до збільшення прибутку [19, с. 60].

Найбільш ризикованим методом управління ліквідністю є управління резервною позицією банку. Суть даного методу полягає у тому, що комерційний банк визначає величину резервного фонду, але не створює його заздалегідь, замінюючи його лиш джерелами поповнення ліквідними коштами. Метод є вигідним для банку, тому що надлишкові високоліквідні грошові кошти не осідають в резервних фондах, а вкладаються у дохідні активи, які збільшують прибутковість банку. Головними недоліками методу управління резервною позицією є:

- можливість зміни процентної ставки на грошовому ринку, що може привести до величезних втрат для банку;
- можливість залучення додаткових ліквідних коштів, які будуть покривати потребу банку у ліквідності.

Іноді комерційні банки не можуть залучити необхідну величину ліквідних коштів. Дана ситуація проявляється в період кризи фінансових ринків, у яких проявляється дефіцит ліквідних коштів [12].

Метод сек'ютеризації передбачає переведення банківських активів у цінні папери. Сек'ютеризація здійснюється не тільки за допомогою укладання кредитного договору, але й використання векселів (при короткостроковому кредитуванні) та облігацій (при довгостроковому кредитуванні) [18, с. 25]. Але даний метод не використовується в Україні через низький розвиток ринку цінних паперів та відсутності законодавчої нормативної бази, яка б регулювала процес сек'ютеризації [17, с. 18].

Найбільш перспективним порівняно із іншими методами управління ліквідністю є метод математичного моделювання. Особливістю даного методу є оперативне управління як активами, так і пасивами, враховуючи при цьому рівень ліквідності. Даний метод має широке практичне застосування, що дає можливість керівництву банку приймати необхідні управлінські рішення, а також прогнозувати наслідки прийняття певних рішень.

Метод математичного моделювання можна адаптувати управлінські рішення до економічної кон'юктури або до помилкових прогнозах. Головним

недоліком методу є складність його використання на практиці, що зумовлюється дефіцитом працівників банку, які б володіли певними знаннями та навиками [21].

Останнім методом управління ліквідністю є метод управління кредитною позицією. Суть методу полягає у врахуванні банківською установою обсягу коштів, які можуть вивільнитись із кредитних вкладень, при чому враховуються не лише строкові активи, за якими настає термін погашення, але й реалізація діючих кредитів [17, с. 18].

Складовою частиною системи управління ліквідністю банківської установи є методи оцінки потреби в ліквідних коштах. В основу даного підходу до управління ліквідністю входять:

- метод структури ресурсів;
- метод коефіцієнтів ліквідності;
- метод грошових потоків.

Метод структури ресурсів передбачає встановлення банком певних відповідностей між різними джерелами коштів та їхніми напрямками використання. Суть даного методу полягає у тому, що частина ресурсів, яка залучена із мінливих джерел (кошти до запитання), вкладається у короткострокові активи, а друга частина, яка залучена із більш стабільних джерел (строкові вклади), направляється у довгострокові активи [22].

Найпростішим та найпоширенішим методом визначення потреби банку у ліквідних коштах є метод коефіцієнтів ліквідності. Даний метод передбачає визначення розрахунків низки коефіцієнтів, які відображають ліквідність балансу, стабільність зобов'язань банківської установи та її потреби у ліквідних ресурсах. Метод коефіцієнтів включає в себе три групи коефіцієнтів, а саме:

- коефіцієнти для розрахунку обсягу та структури зобов'язань банківської установи;
- коефіцієнти для визначення обсягу та структури ліквідних коштів, які відображаються у балансі банку;

- коефіцієнти, які відображають спроможність банківської установи виконувати свої зобов'язання за рахунок ліквідних коштів [23, с. 413].

Застосування методу коефіцієнтів для визначення потреби у ліквідних коштах є малоефективним, адже, аналізуючи окремі та загальні коефіцієнти, не завжди можна об'єктивно оцінити ситуацію, яка склалася у той чи інший момент. Даний метод може використовуватися лише як додатковий в управлінні ліквідністю банку [24].

Наступним методом визначення потреби у ліквідності банку є метод грошових потоків. Головною відмінністю даного методу від двох попередніх є можливість прогнозування обсягів ліквідних коштів на більш тривалий період. Метод передбачає вимірювання вхідних і вихідних грошових потоків з метою забезпечення одночасного їх надходження, враховуючи розриви ліквідності банку, які виникають внаслідок невідповідності обсягів джерел та напрямів використання коштів протягом певного періоду [17, с. 20].

Особливістю методу грошових потоків є те, всі надходження банківської установи розглядаються як єдиний потік без диференціації за джерелами фінансування, що вважається значним недоліком цього методу. В процесі оцінювання потреби у ліквідних коштах беруться до уваги фактичні та очікувані грошові потоки, різниця між обсягами планових надходжень та використаних коштів відображає очікуваний розрив ліквідності або нетто-ліквідна позиція банку (GL).

Отже, система управління ліквідністю банку включає такі підходи, а саме: стратегії управління ліквідністю, методи управління ліквідністю та методи оцінки потреби у ліквідних коштах. Аналіз даних стратегій, методів управління ліквідністю банку свідчать про те, що у чистому вигляді вони є неефективними. Відтак, дані підходи використовуються в сучасній банківській практиці для управління ліквідністю в комплексі. Вибір стратегій та методів управління залежить від розміру та фінансового стану банківської установи, а також від кваліфікації її персоналу, та політики банку в цілому.

1.3 Показники управління ліквідністю банку

Проведення кількісної оцінки діяльності банку щодо забезпечення відповідного рівні ліквідності здійснюється шляхом встановлення нормативних значень або нормативів для окремих обов'язкових коефіцієнтів та надання рекомендацій щодо застосування необов'язкових нормативів. Такі заходи спрямовані передусім на визначення ліквідної позиції банку, потенційного дефіциту або надлишку ліквідних коштів [10, ст 115].

Ліквідність банку регламентується встановленими нормативами НБУ, всього їх виділяють три: норматив миттєвої ліквідності (Н4), поточної ліквідності (Н5) та короткострокової ліквідності (Н6).

Таблиця 1.2

Нормативи ліквідності НБУ [9]

Норматив	Формула	Значення
Норматив миттєвої ліквідності (Н4)	$H4 = \frac{\text{Високоліквідні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	Не менше 20%
Норматив поточної ліквідності (Н5)	$H5 = \frac{\text{Активи з кінцевим строком погашення до 31 дня}}{\text{Зобов'язання банку з кінцевим строком погашення до 31 дня}}$	Не менше 40%.
Норматив короткострокової ліквідності (Н6)	$H6 = \frac{\text{Ліквідні активи}}{\text{Зобов'язання з кінцевим строком погашення до одного року}}$	Не менше 60%

З метою підтримки фінансової стабільності та підвищення стійкості банківської системи до можливих шоків ліквідності Правління НБУ 15 лютого 2018 року затвердило новий пруденційний норматив для українських банків – коефіцієнт покриття ліквідністю або LCR (англ. Liquidity Coverage Ratio) [11].

Хоча коефіцієнти нормативної ліквідності мають ряд недоліків, пов'язаних з особливостями українських правил бухгалтерського обліку, актуальністю показників тільки на момент розрахунку і відривом від планування вхідних і

вихідних грошових потоків. У цьому світлі перспективним методом оцінки ризику незбалансованої ліквідності постають показники, запропоновані Базельським комітетом з банківського нагляду (БКБН), а саме LCR (Liquidity Coverage Ratio) і NSFR (Net Stable Funding Ratio).

Дані показники, як і інші пропозиції Базель III, стали відповіддю на фінансову кризу 2008-2009 років. LCR або показник короткострокової ліквідності розраховується як відношення сукупності високоліквідних активів до чистого відтоку грошових коштів за 30 днів. Показник необхідний для того, щоб банки підтримували необхідний рівень необтяжених високоліквідних активів, які легко можна конвертувати в грошові кошти для забезпечення потреби банку в ліквідних коштах протягом 30 днів [2]. Мінімальні вимоги до показника складають 100%. Варто додатково відзначити, що даний показник вже впроваджений у вітчизняну практику регулювання.

NSFR або показник чистого стабільного фондування розроблений таким чином, щоб різні види активів, такі як інвестиційні активи, позабалансові статті, сек'юритизованого і т.п. активи фінансувалися за рахунок обсягу стабільних пасивів з точки зору рівня їх ліквідності [2]. Облік позабалансових зобов'язань на додаток до балансових дозволяє більш повно оцінити ризик незбалансованої ліквідності банку.

Також, як і в випадку з LCR мінімальна вимога до величини показника становить 100%. Аналогами LCR і NSFR у вітчизняній практиці є норматив миттєвої ліквідності (Н2) і норматив довгострокової ліквідності (Н4). Всі ці показники об'єднує те, що LCR і Н2 розраховуються на термін до 30 днів, а NSFR і Н4 на термін від року.

Головні відмінності полягають в наступному:

- базельські показники враховують фактичний термін до погашення вимог і зобов'язань, а не сам договірної термін на відміну від нормативів ліквідності;
- базельські показники оперують грошовими потоками, коли як нормативи ліквідності припускають аналіз балансових показників на звітну дату [11].

На підставі цих досить фундаментальних відмінностей можна припустити, що базельські показники більше підходять для оцінки ризику незбалансованої ліквідності, ніж обов'язкові нормативи, тому що вони позбавлені вищеописаних проблем Н2 і Н4.

Коефіцієнт покриття ліквідністю – це співвідношення високоякісних ліквідних активів банку до суми, необхідної для покриття підвищеного відтоку коштів з банку протягом 30 днів. Він відображає рівень стійкості банку до короткострокових шоків ліквідності – характерного для кризових періодів явища, коли відбувається значний відтік коштів клієнтів [11].

Виконання нормативу свідчитиме, що банк забезпечений ліквідністю в обсязі, достатньому для повного виконання ним зобов'язань протягом 30 днів в кризових умовах. Враховуючи значний рівень доларизації української банківської системи, банки повинні будуть дотримуватися нормативу LCR як у національній, так і в іноземних валютах [11].

Згідно з нормами ЄС значення коефіцієнта LCR для банків встановлено на рівні 100%. Період, необхідний для досягнення цього значення банками, буде визначений НБУ за результатами тестових розрахунків. Певний період часу нормативи миттєвої ліквідності (Н4), поточної ліквідності (Н5) та короткострокової ліквідності (Н6) діятимуть одночасно з LCR [11].

Запровадження LCR в Україні – це важливий крок у гармонізації вимог до ліквідності українських банків з нормами законодавства ЄС та рекомендацій Базельського комітету (Базель III). Наступним кроком у цьому напрямку буде запровадження ще одного нормативу – коефіцієнта чистого стабільного фінансування (Net Stable Funding Ratio, NSFR). Впровадження нормативу NSFR заплановано на 2020 рік. А також прийняття нових стандартів організації системи управління ризиками в банках України, включаючи ризик ліквідності [11].

Наразі банки готові до впровадження LCR, враховуючи наявний структурний надлишок ліквідності у банківському секторі та високу дохідність державних цінних паперів, які входять до складу високоякісних ліквідних

активів. Норматив LCR відповідає загальноприйнятим у світі підходам оцінки ліквідності і є зрозумілим для міжнародних інвесторів [11].

Впровадження Національним банком України (НБУ) нового пруденційного нормативу - коефіцієнта покриття ліквідністю (liquidity coverage ratio, LCR), сприяє поліпшенню показників ліквідності банків і знизить їх відповідні ризики.

Національний банк затвердив запровадження обов'язкового нормативу ліквідності – коефіцієнта покриття ліквідності (LCR) – з 1 грудня 2018 року. Згідно з рішенням Правління, на початку мінімальне значення нормативу LCR встановлено на рівні 80% з поетапним його доведенням до рівня 100%. Розроблений Національним банком графік дасть змогу банкам у комфортному режимі завершити підготовку до роботи в умовах нових вимог до ліквідності.

Рішення Правління враховує підсумки проведення тестових розрахунків LCR, які проводились з 01 червня 2018 року. Окрім того, до уваги було взято пропозиції банків, висловлені під час низки зустрічей фахівців Національного банку з представниками банківської спільноти.

Норматив LCR встановлено за всіма валютами, а також окремо за групою іноземних валют. Банки також будуть розраховувати коефіцієнт LCR у гривні, проте Національний банк не визначає його обов'язкове мінімальне значення.

Банки розраховуватимуть LCR щоденно, починаючи з 01 грудня 2018 року. Значення нормативів LCR буде визначатися як 30-денна середньоарифметична ковзна величина. Таким чином, першою звітною датою для нормативів LCR визначено 31 грудня 2018 року [29].

Згідно з рішенням Правління Національного банку мінімальне значення нормативів LCR буде доведено до рівня 100% поетапно за таким графіком:

- 80% – починаючи з 31 грудня 2018 року;
- 90% – починаючи з 1 червня 2019 року;

100% – починаючи з 1 грудня 2019 року [29].

Важливим елементом під час оцінки ліквідності банку є розрахунок коефіцієнтів ліквідності, динаміки коефіцієнтів миттєвої ліквідності, загальної ліквідності зобов'язань банку, ресурсної ліквідності зобов'язань, генеральної ліквідності зобов'язань, ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів, ліквідності робочих активів, співвідношення ліквідних та загальних активів. Органи нагляду повинні проводити незалежну оцінку банківських стратегій, положень, процедур та принципів, що стосуються управління ліквідністю. Спираючись на результати своєчасно проведеного аналізу, органи нагляду повинні дійти висновків щодо відповідності рівня банківської ліквідності встановленим вимогам. З огляду на це банку може бути запропоновано внести необхідні зміни до його системи управління ліквідністю [4].

Як правило, визначається один (або декілька) основних коефіцієнтів для оцінки ліквідності. Інші слугують додатковими, які допомагають детальніше дослідити той чи інший аспект оцінки ліквідності (табл. 1.3) [10].

Таблиця 1.3

Показники ліквідності балансу банку [10]

Показник	Алгоритм розрахунку $K_{\text{гліз}} = \frac{A_{\text{вл}} + A_{\text{м}}}{Z_{\text{заг}}}$	Економічний зміст показника	Орієнтовне значення
1. Коефіцієнт миттєвої ліквідності	$K_{\text{мл}} = \frac{K_{\text{кр}} * K_{\text{м}}}{D}$	Показує можливість банку погашати «живими» грошми з коррахунків і каси зобов'язання за всіма депозитами (D)	Не менше 20%
2. Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку	$K_{\text{зг}} = \frac{A_{\text{заг}}}{Z_{\text{заг}}}$	Характеризує максимальну можливість банку в погашенні зобов'язань (Zзаг) всіма активами (Aзаг)	Не менше 100%

Продовження табл.1.3

3. Коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів	$K_{вр} = \frac{A_{вг}}{A_p}$	Характеризує питому вагу високоліквідних активів (Авл) у робочих активах(А _р)	Не менше 20%
4. Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	$K_{рл} = \frac{A_d}{Z_{заг}}$	Характеризує забезпечення дохідними активами банку (А _д) його загальних зобов'язань (З _{заг}) і сповіщає про часткове погашення зобов'язань банку поверненнями дохідних активів	
5. Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів (для визначення незбалансованої ліквідності)	$K_{скзд} = \frac{КР}{Д}$	Розкриває, наскільки видані кредити (КР) забезпечені всіма залученими депозитами (Д) (чи є незбалансована ліквідність)	70-80%
6. Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань	$K_{глз} = \frac{A_m}{Z_{заг}}$	Розкриває здатність банку погашати зобов'язання (З _{заг}) високоліквідними активами (Авл) та через продаж майна (А _м)	

Оцінка ліквідності банку на основі коефіцієнтів є найбільш доступною і поширеною. Суть цього методу полягає в розрахунку низки коефіцієнтів, що характеризують ліквідність балансу, стабільність зобов'язань банку і потреби банку в додаткових ліквідних коштах [10].

Оцінити ліквідність банку можна методом коефіцієнтів, який є найпростішим. Коефіцієнтний метод аналізу ліквідності банку передбачає:

- виявлення та визначення складу, періодичності розрахунку та граничних показників ліквідності;
- аналіз та оцінку стану показників ліквідності на основі порівняння фактичних значень з нормативними, граничними; аналізу динаміки фактичних значень показників; факторного аналізу змін фактичних значень;
- визначення способів усунення невідповідностей, встановлених на основі аналізу [8].

В розрізі коефіцієнтного аналізу виділяють три основні групи коефіцієнтів:

1. Коефіцієнти для розрахунку обсягу і структури зобов'язань банку.
2. Коефіцієнти для визначення обсягу і структури ліквідних коштів, що знаходяться на балансі банку.
3. Коефіцієнти, що дають можливість визначити здатність виконання банком своїх зобов'язань за рахунок ліквідних активів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ В УМОВАХ КРИЗИ НА ПРИКЛАДІ ПАТ «УКРСОЦБАНК»

2.1 Дослідження факторів впливу на ліквідність вітчизняних банків

Фактори, що впливають на ліквідність є різноманітними, що частково розглянуто у попередньому розділі. Однак, для оцінки впливу факторів на ліквідність українських банків, слід проаналізувати детальніше фактори впливу на ліквідність вітчизняних банків за останні роки.

Українська банківська система наразі представлена 82 банками станом на 01.01.2018 рік (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Кількість банків України у 2014-2018 рр. [29]

Рік	Кількість діючих банків	З них з іноземним капіталом	В тому числі зі 100% іноземним капіталом
на 1.01.2014	180	49	19
на 1.01.2015	163	51	19
на 1.01.2016	117	41	17
на 1.01.2017	96	38	17
на 1.01.2018	82	38	18

Через значну кількість банків в Україні, постає глобальний виклик, що полягає у ефективному управлінні ліквідністю банківськими установами.

В табл. 2.2 наведено значення нормативів ліквідності банківського сектору України у 2012-2017 рр.

Таблиця 2.2

Значення нормативів банківської системи України у 2012-2017 рр.

Показник		2012	2013	2014	2015	2016	2017
H1	Норматив мінімального розміру регулятивного капіталу (млн. грн.)	160,9	178,45	178,91	204,98	188,95	129,82
H2	Норматив адекватності регулятивного капіталу/платоспроможності	20,8	18,9	18,1	18,3	15,6	12,3
H3	Коефіцієнт співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів	14,6	14,96	14,9	-	-	-
H3-1	Коефіцієнт співвідношення регулятивного капіталу до зобов'язань	-	-	7,4	-	-	-
H4	Норматив миттєвої ліквідності	58,8	58,5	69,3	56,99	57,1	78,7
H5	Норматив поточної ліквідності	77,3	70,5	79,1	80,9	79,9	79,89
H6	Норматив короткострокової ліквідності	91,2	94,7	90,3	89,1	86,1	92,9

**Примітка: складено автором на основі даних НБУ*

Як бачимо з табл. 2.2, зазначені нормативи банківської діяльності (нормативи капіталу та нормативи ліквідності) загалом по банківській системі впродовж 2012-2017 рр. постійно виконувались. Проте, не зважаючи на це, існувала чітка динаміка у періоді до зменшення нормативів капіталу. Окрім цього варто зауважити, що з 2015 р. не розраховується норматив співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів (H3) та введений до розрахунку у 2014р. норматив співвідношення регулятивного капіталу до зобов'язань (H 3-1). Така відміна пов'язана першочергово із значною зміною вартості активів та зобов'язань, що спричинена інфляційними та девальваційними процесами в економіці [29].

Показовою є динаміка значення нормативу мінімального розміру регулятивного капіталу (H1), зображена на рис. 2.1. Як бачимо, розмір регулятивного капіталу по банківській системі України до 1 січня 2016 р. мав тенденцію до зростання, проте в 2016 р. та 2017 р. різко та суттєво скоротився.

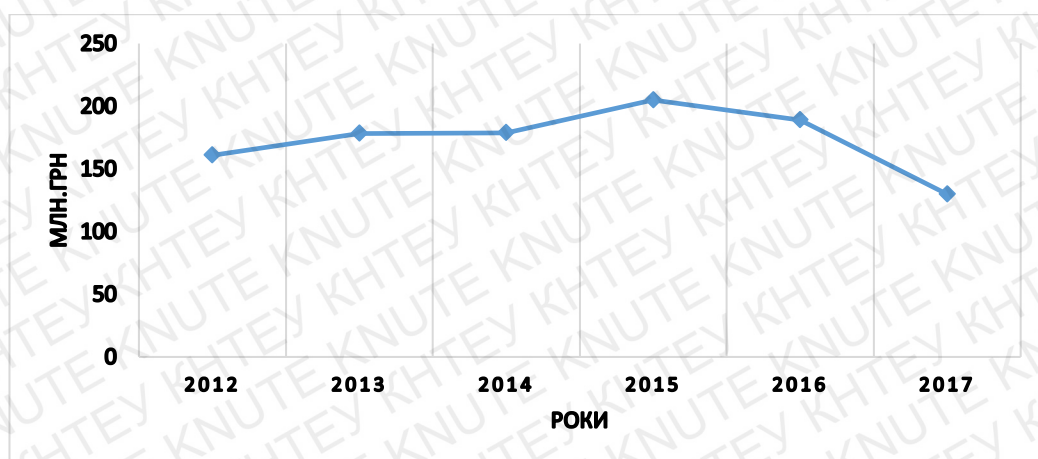

Рис. 2.1. Динаміка обсягу регулятивного капіталу по банківській системі України за 2012-2017 рр.(станом на 31.12)

**Примітка: розраховано автором на основі даних НБУ*

Ця ситуація є небезпечною, зважаючи на непередбачувані структурні зміни в економіці України, нестабільність курсу національної валюти та її купівельну спроможність. До того ж Постановою Правління НБУ від 17 листопада 2014 року № 723 "Про затвердження Змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні" збільшено нормативне значення мінімального розміру регулятивного капіталу банку (Н1) з 120 млн. грн. до 500 млн. грн. Тобто для всіх новостворених банків значення нормативу Н1 повинне бути не меншим за 500 млн. грн., а для банків, що розпочали діяльність до 11 липня 2014р., передбачено поступовий десятирічний перехід до вказаного значення [58]. Відповідно для цієї групи банків нормативне значення Н1 у розмірі 120 млн. було дійсним до 10 липня 2017 р. Таким чином, банкам України необхідно буде різко наростити розмір регулятивного капіталу, що, зважаючи на існуючу тенденцію, може бути непросто.

Що стосується виконання нормативів ліквідності НБУ (табл. 2.2), важливо, що банки України володіють значним запасом ліквідності: норматив миттєвої ліквідності (Н4) перевиконувався у періоді в середньому на 43,23%; норматив поточної ліквідності (Н5) – на 37,95 %; норматив короткострокової ліквідності (Н6) – на 30,72 %. Наслідки таких запасів ліквідності по банківській системі є

двома: з однієї сторони, вони свідчать про стійкість банківської системи до «стресів», зрушень, а, з іншого, - свідчить про зниження прибутковості банків. Підтвердженням є зниження обсягів кредитів, наданих банками України станом на 1 січня 2017 р., що призвело до підвищення нормативів ліквідності в аналогічний період часу [29].

За результатами аналізу з'ясовано, що на стан ліквідності банків в Україні протягом аналізованого періоду впливали [9]:

1) обсяги та динаміка кредитного портфелю банків: встановлено, що протягом 2013 - 2014 років кредитні вкладення банків України зросли більше, як на 33%, а в наступні 2 роки вони почали скорочуватися, що спричинило підвищення нормативів ліквідності.

2) на стан ліквідності банків певною мірою впливали динаміка та структура їх зобов'язань. З'ясовано, що з початку 2013 р. по 2014 р. найбільшими темпами (у 1,6 рази) зростали обсяги коштів фізичних осіб, які з позиції впливу на ліквідність є більш ризиковими для банку, ніж кошти суб'єктів господарювання. У 2014-2015 роках ситуація змінилася на протилежну, а з початку 2016 р. відновилося тенденція збільшення вкладень населення в банках.

3) ліквідність банку знаходиться в обернено пропорційному зв'язку із його доходністю. Підвищуючи свою ліквідність, банки недовикористовують можливості збільшувати свої доходи і прибутки за рахунок накопленої надлишкової ліквідності, що в кінцевому результаті може призвести до неплатоспроможності банківської установи попри її здатності виконати поточні зобов'язання.

Головною проблемою нерентабельної діяльності банків в Україні наразі є наявність проблемних банків в системі. В ринкових умовах стан ліквідності банків формується під впливом великого розмаїття факторів, що обумовлює необхідність їх систематизації для попередження і зниження можливих негативних проявів у банківській діяльності. Критичний розгляд наявних точок зору вчених з цієї проблеми та власні дослідження дають підстави стверджувати,

що в залежності від середовища їх формування чинники ліквідності банків поділяються на внутрішні і зовнішні [9].

Зовнішні фактори, в свою чергу, поділяються на такі, що проявляють свою дію на макрорівні та мікрорівні. У складі чинників зовнішнього середовища, крім того, слід виокремлювати фактори, що формуються як в межах, так і поза межами держави. Детальний розгляд чинників, що впливають на стан ліквідності банків, дає підстави стверджувати, що у своїй сукупності вони об'єднуються у такі, що формують попит і пропозицію ліквідних коштів [9].

Масове банкрутство банків в Україні в останні роки за умов дотримання деякими з них нормативів ліквідності свідчить про недосконалість діючої практики її оцінювання для своєчасного прийняття управлінських рішень щодо забезпечення платоспроможності банків [9].

Ефективність управління ліквідністю банківської системи залежить від підходів до аналізу її стану, тобто її кількісного вираження. До середини 2014 року Національний банк України для кількісного визначення обсягу ліквідності банківської системи використовував показник вільної ліквідності, який розраховувався шляхом пошуку різниці між обсягом коштів комерційних банків, розміщених на кореспондентських рахунках в НБУ, та обсягом сформованих обов'язкових резервів [6, с. 101; 7].

Такий підхід давав змогу визначити той обсяг ліквідних коштів, який банківська система може використати для забезпечення виконання функції фінансового посередництва, зокрема посередництва в платіжках, трансформації активів та надання ліквідності. Однак з середини 2014 року Національний банк України, разом із переходом до інфляційного таргетування, змінив підхід до кількісного визначення ліквідності банківської системи шляхом розрахунку чистої ліквідної позиції за наступною формулою [8]:

$$\begin{aligned} \text{Чиста ліквідність} = & \text{обсяг коштів, розміщених на кореспондентських рахунках} + \\ & + \text{обсяг коштів на депозитних сертифікатах НБУ} - \\ & - \text{обсяг коштів, наданих шляхом рефінансування} \end{aligned} \quad (2.1)$$

У такому випадку, за першим підходом, у банківській системі України спостерігається дефіцит ліквідності, а за другим – профіцит. НБУ у своїх інформаційних матеріалах та прес-релізах називає профіцит ліквідності гіперліквідністю, що в умовах, коли з ринку виведено 90 банків, виглядає парадоксально.

З огляду на кількісне визначення обсягу ліквідності банківської системи Національний банк України повинен будувати механізм управління ліквідністю. Одним із перших елементів такого механізму є аналіз факторів і причин дефіциту чи профіциту ліквідності банківської системи.

Причини накопичення профіциту ліквідності в банківській системі України є досить простими та очевидними і полягають у зміні підходів до регулювання цін, забезпеченні цінової і валютної стабільності. Адже до середини 2014 року основним інструментом дотримання цінової стабільності в країні були валютні інтервенції, які, з одного боку, забезпечували стабільність обмінного курсу та стабільність цін (зважаючи на високий рівень імпортозалежності країни), а з іншого – сприяли надходженню гривневої ліквідності в економіку в умовах позитивного сальдо платіжного балансу [8].

Перейшовши до режиму інфляційного таргетування, Національний банк України оголосив основним інструментом управління ліквідністю банківської системи відсоткові ставки за активними і пасивними операціями, однак при цьому допустив щонайменше дві ключові помилки.

1. За першочергову мету відсоткової політики було взято не управління ліквідністю, а регулювання валютного курсу, адже саме з цією метою було підвищено облікову ставку і ставки рефінансування до 25,22% річних (рис. 2.2)

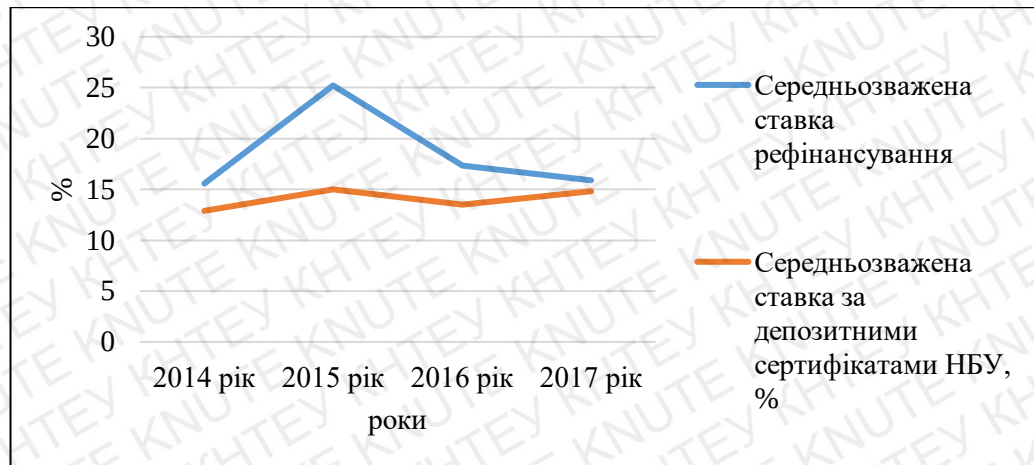

Рис. 2.2. Динаміка відсоткових ставок за активними і пасивними операціями НБУ за 2014-2017 рр. (станом на 31.12)

**Примітка: досліджено автором на основі даних НБУ [8].*

При цьому НБУ не забезпечив широкого коридору між ставками за активними і пасивними операціями, що призвело до накопичення колосальних обсягів коштів на депозитних сертифікатах, а це стало дестимулюючим чинником для кредитування реального сектору економіки. Адже, якщо врахувати те, що майже половину депозитного портфеля вітчизняних банків складають «депозити до запитання», які залучаються під 0,5-2 % річних [8].

2. Незважаючи на те, що НБУ підвищив відсоткові ставки з метою стримування девальвації гривні, іншим інструментом – рефінансуванням він стимулював спекулятивні операції на валютному ринку тих комерційних банків, які мали доступ до рефінансування, а для інших – банків 3 і 4 групи створив умови для виведення з ринку через неможливість отримання кредитів рефінансування [8].

Адже, якщо проаналізувати операції рефінансування за строками кредитування, то можна зробити висновок, що в період кризи 2014-2016 років НБУ не застосовував довгострокових операцій рефінансування, хоча б таких за строковістю (290-357 днів), як це було у 2008 році, натомість всі інструменти рефінансування були короткостроковими, адже максимальний термін більшості угод рефінансування шляхом проведення тендера складав 89 днів, а на термін більше 200 днів і з загальної суми тендерних угод (55,6 млрд грн.) тільки у 2014

році було надано лише близько 8 млрд грн або 0,01 % від всього обсягу рефінансування у 2014 році [8].

У 2015-2017 роках довгострокових угод рефінансування шляхом проведення тендера не було укладено взагалі, а обсяг кредитів рефінансування овернайт у чотири рази перевищив обсяг угод рефінансування шляхом проведення тендера.

Більше того, незрозумілою в цьому контексті є відсоткова політика, яка була одним із факторів зростання кредитів овернайт, адже середньозважена ставка за кредитами овернайт у 2014 році була нижчою за ставку за кредитами рефінансування, які були надані шляхом проведення тендера з підтримки ліквідності [8].

Наслідком такої політики стало штучне накопичення одночасного профіциту і дефіциту ліквідності банківської системи, а також призупинення виконання банківською системою функцій фінансового посередництва, адже основним контрагентом комерційних банків став самий Національний банк України, який підмінив собою міжбанківський кредитний ринок.

Окрім цього, кошти залучені на депозитні сертифікати могли стати джерелом внутрішніх інвестицій України і повністю замінити позики Міжнародного валютного фонду, однак, враховуючи сьогоденню ситуацію, це є «мертва ліквідність», яка не сприяє ні розвитку банківської системи, ані розвитку економіки.

Монетарні операції НБУ включають операції регулятора, що здійснюються з метою безпосереднього регулюючого впливу на стан грошово-кредитного та є основними факторами, що впливають на ліквідність банківської системи, зокрема:

- інструменти постійного доступу (кредити овернайт та депозитні сертифікати овернайт);
- тендери (тендери з підтримання ліквідності банків, операції з депозитними сертифікатами НБУ);

- інші монетарні операції (операції репо, операції з купівлі/продажу державних облігацій України, інтервенції на валютному ринку, надання стабілізаційних кредитів, купівля-продаж іноземної валюти на умовах «своп»).

Динаміка обсягу монетарних операцій наведена на рис. 2.4., дані для розрахунку наведено у Додатку Б [8].

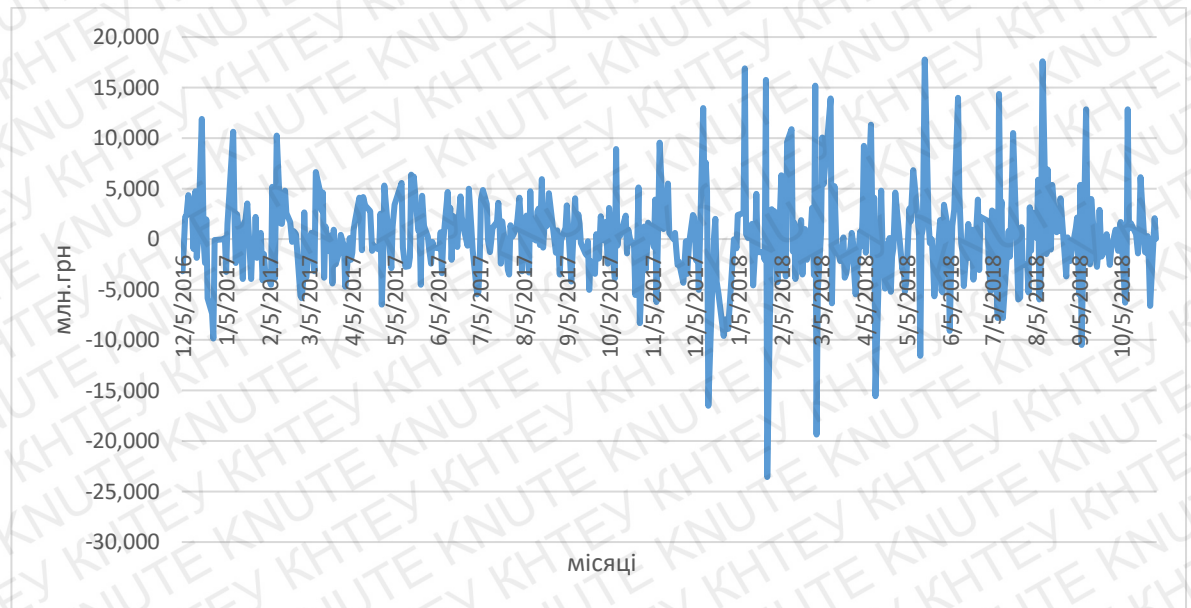

Рис. 2.3. Динаміка обсягу монетарних операцій за підтримки ліквідності НБУ у 2016-2018 рр.

**Примітка: розраховано автором на основі даних НБУ [8].*

З огляду на рис. 2.3, можна сказати, що з 5 грудня 2017 р. спостерігаються значні скачки у динаміці обсягу монетарних операцій зі значною амплітудою, що негативно позначається на загальній ліквідності банківської системи України. Для того, щоб визначити що саме викликало нестабільність монетарних операцій слід окремо розглянути кожний фактор (рис. 2.4-2.65).

Наступним чинником є тендери з підтримання ліквідності банків, операції з депозитними сертифікатами НБУ), динаміка яких наведена на рис. 2.5.

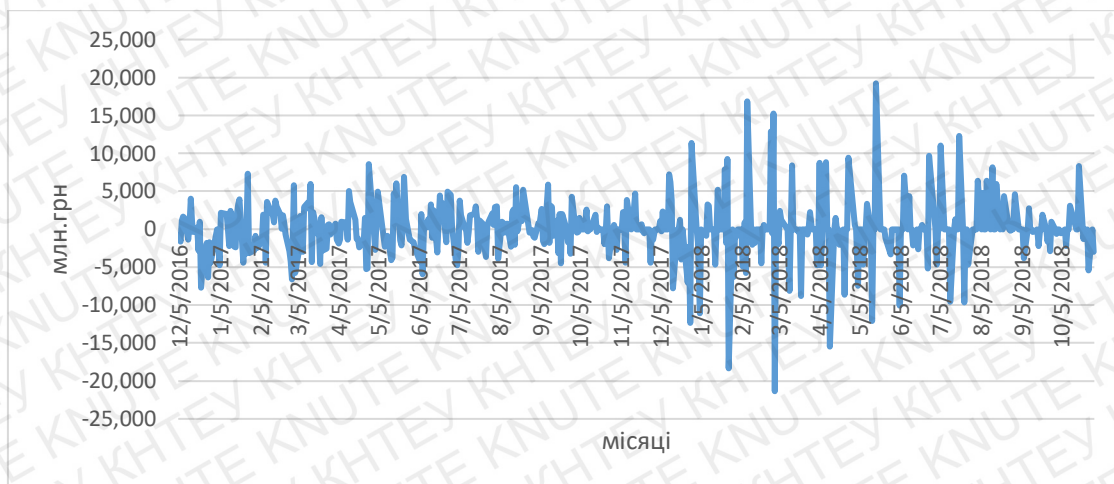

Рис. 2.4. Динаміка обсягу операцій з депозитними сертифікатами НБУ у 2016-2018 рр.

**Примітка: розраховано автором на основі даних НБУ [8].*

Аналізуючи рис. 2.5, можна зробити висновок, що і цей показник має значне коливання із негативними значеннями обсягу, однак вже з липня 2018 року це значення скорочується та досягає результатів 2016 року.

Динаміка за операціями репо, з купівлі/продажу державних облігацій України, інтервенцій на валютному ринку, наданнями стабілізаційних кредитів, купівлі-продажу іноземної валюти на умовах «своп» наведено на рис. 2.6.

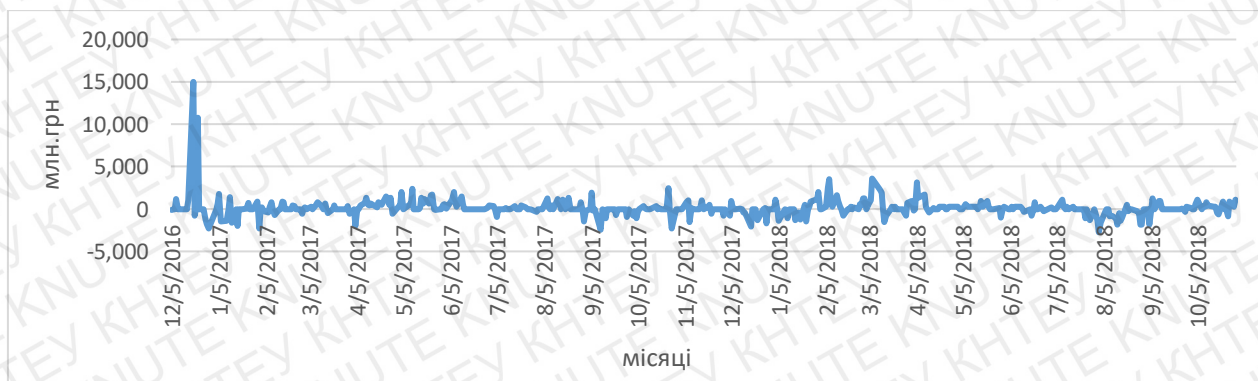

Рис. 2.5. Динаміка обсягу операцій репо, з купівлі/продажу державних облігацій України, інтервенцій на валютному ринку, наданнями стабілізаційних кредитів, купівлі-продажу іноземної валюти на умовах «своп» у 2016-2018 рр.

**Примітка: розраховано автором на основі даних НБУ [8].*

На рис. 2.6 у найбільш кризовий період (початок грудня 2017 року) також має коливання, що перевищують обсяги попередніх періодів. Однак весь 2018 рік цей інструмент не має суттєвого негативного впливу на ліквідність банківської системи.

Другий блок факторів, що впливають на ліквідність банківської системи є автономні чинники, які включають операції, які відображаються в балансі НБУ, однак проведення яких не має на меті здійснення безпосереднього регулюючого впливу на стан грошово-кредитного ринку (рис. 2.6).

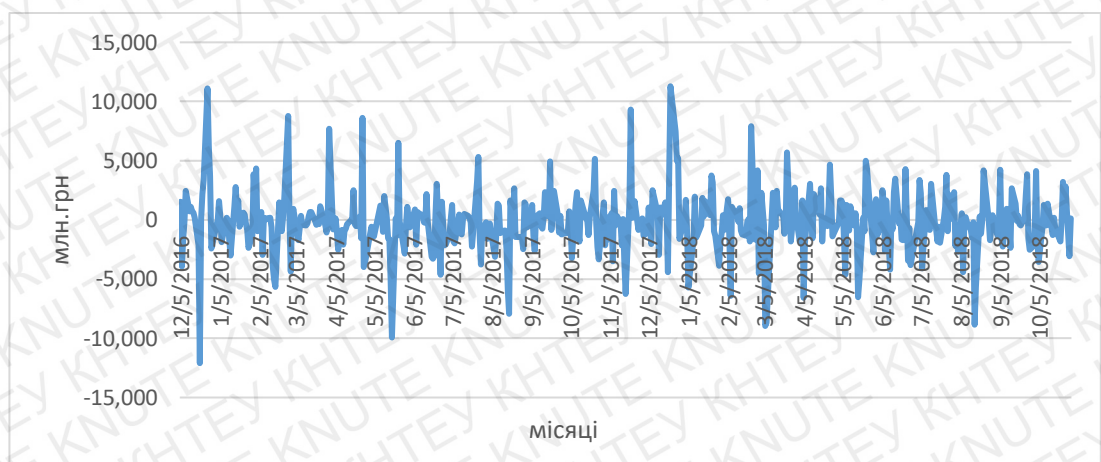

Рис. 2.6. Динаміка автономних чинників підтримки ліквідності НБУ у 2016-2018 рр.

**Примітка: розраховано автором на основі даних НБУ [8].*

До цих чинників належать операції з підкріплення кас банків готівкою, з обслуговування Державної казначейської служби України та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО), інших операцій НБУ. На відміну від монетарних операцій НБУ, автономні чинники впливу на кореспонденські рахунки банків, як правило, не перебувають під прямим контролем з боку Національного банку. Їх вплив на ліквідність банків за необхідності нівелюється/корегується через проведення монетарних операцій.

Що ж стосується дефіциту ліквідності банківської системи, то на динаміку показника вільної ліквідності має вплив набагато більше факторів, які виникли внаслідок неефективної відсоткової та валютної політики НБУ (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Фактори впливу на вільну ліквідність банківської системи України 2012-2017 рр. (кореляційний зв'язок) [39]

Показники	Вільна ліквідність банківської системи					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Середньозважена ставка рефінансування, %	-0,79	-0,76	-0,72	-0,67	-0,6	-0,5
Середньозважена ставка за депозитними сертифікатами НБУ, %	-0,65	-0,61	-0,55	-0,47	-0,38	-0,3
Курс гривні до долара США	-0,44	-0,4	-0,39	-0,37	-0,33	-0,28
Обов'язкові резерви, млрд. грн.	-0,56	-0,53	-0,51	-0,5	-0,47	-0,44
Обсяг міжбанківських кредитів, млрд. грн.	-0,21	-0,27	-0,36	-0,41	-0,47	-0,52
Обсяг депозитів в іноземній валюті, млрд. дол. США	0,54	0,51	0,48	0,43	0,38	0,33

Як видно з таблиці, найбільш обернений зв'язок має середньозважена ставка рефінансування та середньозважена ставка за депозитними сертифікатами НБУ, а також динаміку обов'язкових резервів і депозитів в іноземній валюті.

Виходячи із короткого аналізу стану ліквідності банківської системи України, спробуємо сформулювати стратегічні орієнтири управління. Однак перед цим зупинимося на досвіді ФРС США, ЄЦБ та Банку Англії з управління ліквідністю в умовах кризових явищ. Механізм управління ліквідністю банківської системи зазначених центробанків є діаметрально протилежним до механізму управління банківською системою України і ґрунтується на трьох ключових аспектах [12, с.120].

1) Зниження відсоткових ставок на рівень нижче рентабельності підприємств реального сектору економіки з метою не тільки надання дешевих

кредитів рефінансування для підтримки ліквідності банку, а й з метою зниження вартості кредитів для реального сектору і стимулювання виробництва.

3) Використання нетрадиційних інструментів грошово-кредитної політики, які містять надання необмеженої ліквідності та довгострокове рефінансування або так звану продуктивну емісію. Таким чином, виходячи із вищенаведеного, вважаємо, що одним із перших стратегічних орієнтирів управління ліквідністю банківської системи є зниження відсоткових ставок за активними та пасивними операціями при умові створення широкого коридору між ставками рефінансування овернайт та депозитними сертифікатами овернайт [12, с.123].

Такий захід дасть змогу зменшити обсяги коштів на депозитних сертифікатах та створить умови для відновлення кредитування, тобто перенесення надлишкової ліквідності в економіку.

Однак варто зауважити, що вже сьогодні НБУ знизив ставки рефінансування, проте кредитування реального сектору відновлюється повільно, а вільна ліквідність перебуває на низькому рівні. Причиною повільного відновлення є високий рівень політичних, економічних ризиків та кредитних ризиків, який вимагає пошуку механізмів їх розподілу між державою і комерційними банками. Яскравим прикладом такого механізму є Адміністрація у справах малого бізнесу (АМБ) в США, яка надає гарантії за кредитами в розмірі до 80 % вартості кредиту залежно від напрямів кредитування. Окрім цього, в розвинутих країнах поширеним є страхування кредитів [12, с.125].

Другим стратегічним орієнтиром повинен стати розвиток довгострокового цільового рефінансування під державні програми розвитку, яке може застосовуватися як в умовах дефіциту ліквідності, так і в умовах її надлишку. Основним завданням такого заходу є створення довгої ресурсної бази банківських установ, підвищення рівня ліквідності та стимулювання економічного зростання.

Третім стратегічним орієнтиром є удосконалення механізму обов'язкового резервування, яке повинно ґрунтуватися на відмові від окремих резервних рахунків та переході до усередненого резервування, що дасть змогу більш гнучко

управляти ліквідністю. Четвертий стратегічний орієнтир – удосконалення діяльності державних банків та створення банків розвитку. Державні банки і банки розвитку можуть стати тими установами, які здійснюватимуть перерозподіл ліквідності банківської системи між пріоритетними галузями економіки, а в окремих випадках зможуть надавати гарантії за кредитами інших банків, як це робить Банк розвитку Німеччини (KfW) [12, с. 165-170]. Удосконалення інструментів управління ліквідністю банківської системи України та створення відповідних умов для її безперебійної діяльності дозволить забезпечити стабільний розвиток банків і вітчизняної економіки.

Базель III у 2013 році вперше ввів мінімальні вимоги до ліквідності банків, раніше Базельські стандарти встановлювали лише вимоги до капіталу. Запропоновано два нормативи ліквідності: коефіцієнт покриття ліквідністю (Liquidity coverage ratio, LCR) та коефіцієнт чистого стабільного фінансування (Net Stable Funding Ratio, NSFR). LCR підвищить стійкість банків до короткострокових шоків ліквідності. Якщо його значення відповідають нормативному (100% і вище), то банк має достатньо ресурсів, щоб у кризових умовах протягом 30 днів перекривати відтік коштів.

NSFR оцінює ліквідність банку у періоді до 1 року. Це стимулює банки покладатися на стабільні джерела фондування та мінімізує схильність залучати короткострокове фондування. Коефіцієнт NSFR не допускає надмірних невідповідностей у строковості між активами та пасивами банків.

Дотримання коефіцієнту NSFR є складнішим для банків, ніж виконання LCR, бо створює необхідність суттєво змінити строкову структуру пасивів. Саме тому запровадження NSFR заплановано пізніше порівняно з LCR. На міжнародному рівні норматив запроваджують із 1 січня 2018 року, з мінімальним значенням на рівні 100%. НБУ планує розробити показник NSFR для українських банків протягом 2018 року та розпочати поетапне його впровадження з 2020 року.

Етапи впровадження стандартів ліквідності банків наведена у табл. 2.4

Таблиця 2.4

Етапи впровадження стандартів ліквідності банків України з 2017 року по 2020 [40]

Етап	2017	2018	2019	2020
Впровадження обчислення коефіцієнту LCR (короткострокова ліквідність)	Розробка стандартів		Впровадження стандартів	
Впровадження обчислення коефіцієнту NSFR (довгострокова ліквідність)		Розробка стандартів		Впровадження стандартів

Слід зазначити, що Національний банк 30 жовтня затвердила введення з 1 грудня 2018 обов'язкового однорічного нормативу ліквідності - коефіцієнта покриття ліквідності (LCR) [29].

Його мінімальне значення з 31 грудня 2018 року встановлять на рівні 80%. З 1 червня 2019 року LCR буде підійматися до 90%, а з 1 грудня 2019 року - до 100% [29].

Протягом певного часу нормативи ліквідності Н4, Н5 та Н6 діятимуть паралельно з LCR. Більшість банків не повинні мати труднощів із дотриманням цього нормативу з огляду на наявний надлишок ліквідності в банківському секторі та високу дохідність державних цінних паперів, що входять до складу високоякісних ліквідних активів.

2.2 Оцінка показників ліквідності ПАТ «Укрсоцбанк»

ПАТ «Укрсоцбанк» - один з найбільших універсальних банків України, що працює на локальному ринку з 1990 року і пропонує повний спектр сучасних фінансових послуг як фізичним, так і юридичним особам.

Оновлений Укрсоцбанк утворився 31 жовтня 2016 роки шляхом операції з передачі 99,9% акцій ПАТ "Укрсоцбанк" від UniCredit Group на користь ABN Holdings S.A. (ABNH) в обмін на міноритарну частку власності в ABNH в розмірі 9,9%. В результаті угоди банк об'єднав чвертьстолітнім традиції дбайливого ставлення до клієнта в Укрсоцбанку, європейська якість сервісу UniCredit, а також міжнародний банківський досвід ABNH в різних країнах Європи, в тому числі СНД.

Завдяки вдалому синтезу та синергії двох українських активів ABNH, Укрсоцбанку і Альфа-Банку, на банківському ринку України з'явилося сильніше фінансова установа, що призведе до підвищення рівня технологій, ефективності, якості сервісу для клієнтів, а також зниження вартості послуг і розширенню їх спектру.

Розгалужена мережа Укрсоцбанку налічує 237 відділень, а персонал фінансової установи - близько 5000 співробітників.

Публічне акціонерне товариство "Укрсоцбанк" здійснює професійну діяльність на фондовому ринку - діяльність з торгівлі цінними паперами:

дилерську діяльність на підставі ліцензії Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку - серія АЕ №185043 від 12.10.2012 року;

андеррайтинг - серія АЕ №185044 від 12.10.2012 року;

брокерську діяльність - серія АЕ №185045 від 12.10.2012 року.

Оцінюючи показники ліквідності банку слід проаналізувати такі показники:

- показник миттєвої ліквідності (Н4);
- показник поточної ліквідності (Н5);
- показник короткострокової ліквідності (Н6).

Кожний показник ліквідності має нормативні значення, що розраховані нижче у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Результати розрахунку показників ліквідності ПАТ «Укрсоцбанк» за 2015-2017 рр. (станом на 31.12), %

Показник	2015	2016	2017	Темп росту, %	
				2016/ 2015	2017/ 2016
Показник миттєвої ліквідності	28	33	14	118	42
Показник поточної ліквідності	27	37	28	137	76
Показник короткострокової ліквідності	124	102	105	82	103

**Примітка: розраховано автором за фінансовою звітністю ПАТ «Укрсоцбанк»*

Отже, аналізуючи дані табл. 2.6, що динаміка показника миттєвої ліквідності мала нестабільну тенденцію і на 31.12.2017 р. скоротилася до 14%, що на 6% менше нормативного значення (рис. 2.7).

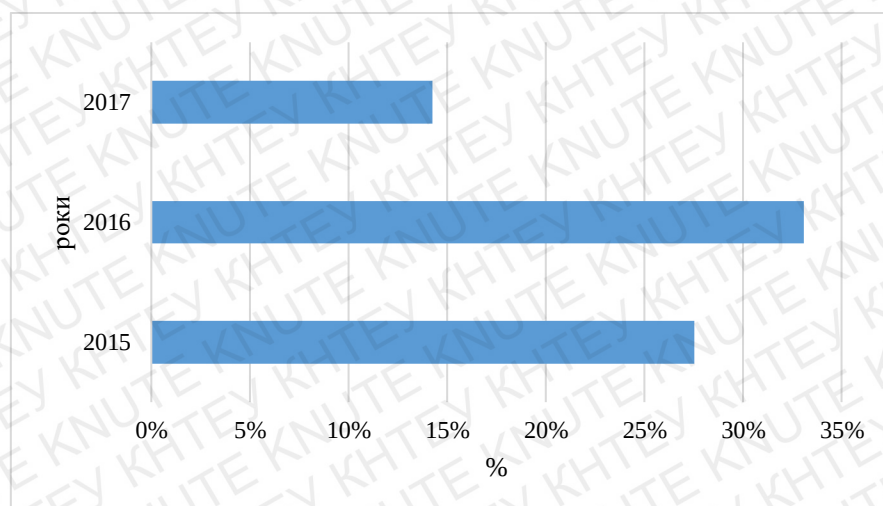

Рис. 2.7. Динаміка показника миттєвої ліквідності ПАТ «Укрсоцбанк» за 2015-2017 рр. (станом на 31.12)

**Примітка: проаналізовано на основі фінансової звітності ПАТ «Укрсоцбанк»*

Щодо показника поточної ліквідності, то нормативного значення він досяг лише у 2016 році, а в 2017 році скоротився на 9% і склав 28%, що є незначним відхиленням від норми (рис. 2.8).

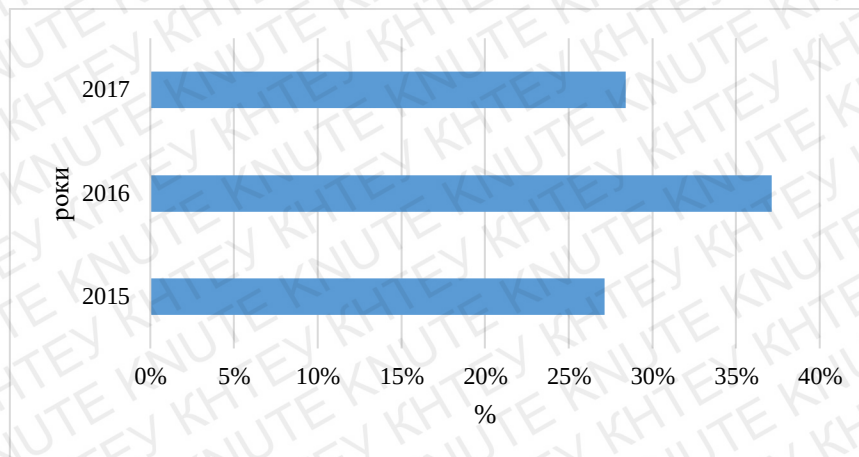

Рис. 2.8. Динаміка показника поточної ліквідності ПАТ «Укрсоцбанк» за 2015-2017 рр. (станом на 31.12)

**Примітка: проаналізовано на основі фінансової звітності ПАТ «Укрсоцбанк»*

Показник короткострокової ліквідності значно зменшився у 2016-2017 рр., порівняно із 2015 роком та на 31.12.2017 склав 105%, що на 19% менше, ніж у 2015р. (рис. 2.9).

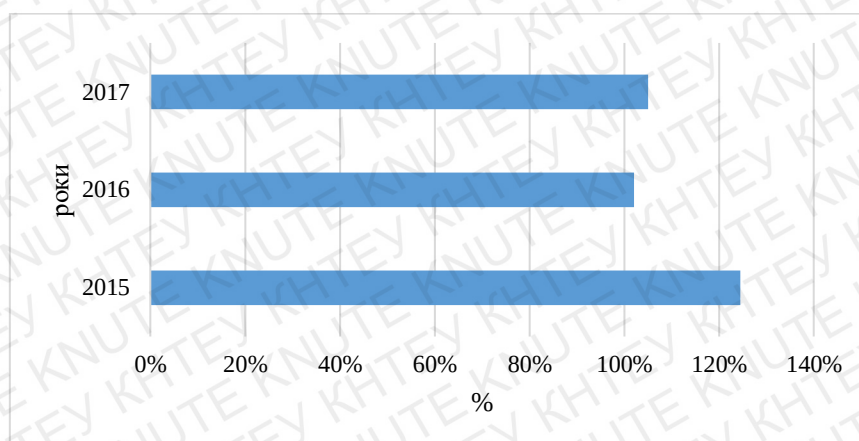

Рис. 2.9. Динаміка показника короткострокової ліквідності ПАТ «Укрсоцбанк» за 2015-2017 рр. (станом на 31.1)

**Примітка: проаналізовано на основі фінансової звітності ПАТ «Укрсоцбанк»*

Додатково для оцінювання ліквідності комерційного банку доцільно використовувати такі допоміжні показники:

- коефіцієнт загальної ліквідності;
- коефіцієнт співвідношення високоліквідних активів до робочих активів банку;
- коефіцієнт ресурсної ліквідності;
- коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань;
- коефіцієнт співвідношення виданих кредитів до залучених депозитів;
- коефіцієнт співвідношення ліквідних та загальних активів [11].

Результати розрахунку додаткових коефіцієнтів ліквідності наведені у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

**Результати розрахунку додаткових коефіцієнтів ліквідності
ПАТ «Укрсоцбанк» у 2015-2017 рр. (станом на 31.12), од.**

Показник	2015	2016	2017	Темп росту, %	
				2016/	2017/
				2015	2016
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,34	1,55	0,99	116	64
Коефіцієнт співвідношення високоліквідних активів до робочих активів банку	0,26	0,46	0,37	177	80
Коефіцієнт співвідношення ліквідних та загальних активів	0,19	0,25	0,23	132	92
Коефіцієнт ресурсної ліквідності	0,71	0,95	0,47	133	49
Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань	0,90	0,83	0,64	92	77
Коефіцієнт співвідношення виданих кредитів до залучених депозитів	1,26	1,16	0,53	92	46

**Примітка: розраховано на основі фінансової звітності ПАТ «Укрсоцбанк»*

Коефіцієнт загальної ліквідності максимуму досяг у 2016 р. та склав 155%, а вже в 2017 році значно скоротився до 99%, що є незначним відхиленням від норми у 100% (рис. 2.10).

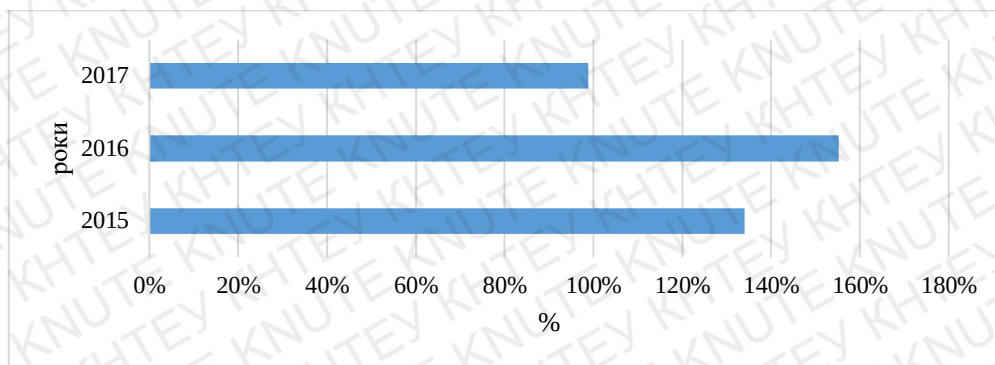

Рис. 2.10. Динаміка коефіцієнту загальної ліквідності ПАТ «Укрсоцбанк» у 2015-2017 рр. (станом на 31.12)

**Примітка: розраховано на основі фінансової звітності ПАТ «Укрсоцбанк»*

Коефіцієнт співвідношення високоліквідних активів до робочих активів банку показує зростання у 2016-2017 рр., порівняно із показником 2015 року (26%) та на 31.12.2017 р. цей коефіцієнт склав 37% (рис. 2.13).

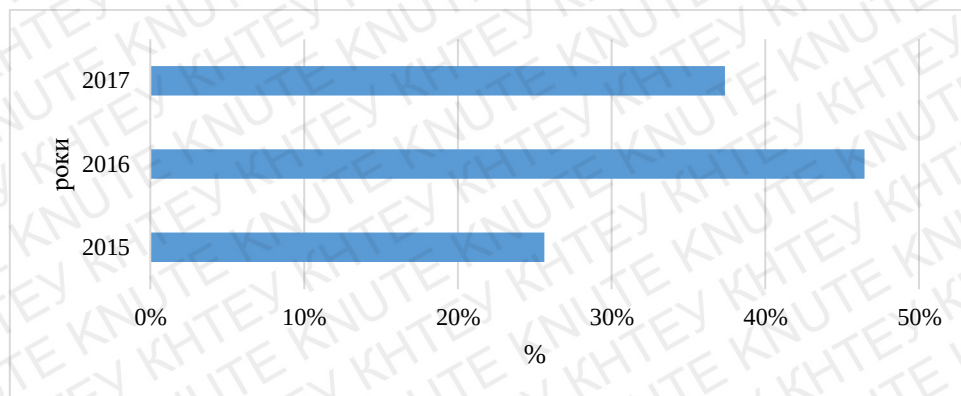

Рис. 2.13. Динаміка коефіцієнту співвідношення високоліквідних активів до робочих активів банку ПАТ «Укрсоцбанк» у 2015-2017 рр. (станом на 31.12)

**Примітка: розраховано на основі фінансової звітності ПАТ «Укрсоцбанк»*

Коефіцієнт співвідношення ліквідних та загальних активів також зріс у 2016-2017 рр., порівняно із 2015 роком (19%) та на 31.12.2017 р. становив 23%, що цілком співпадає із нормативними значеннями у 20-30% (рис. 2.11).

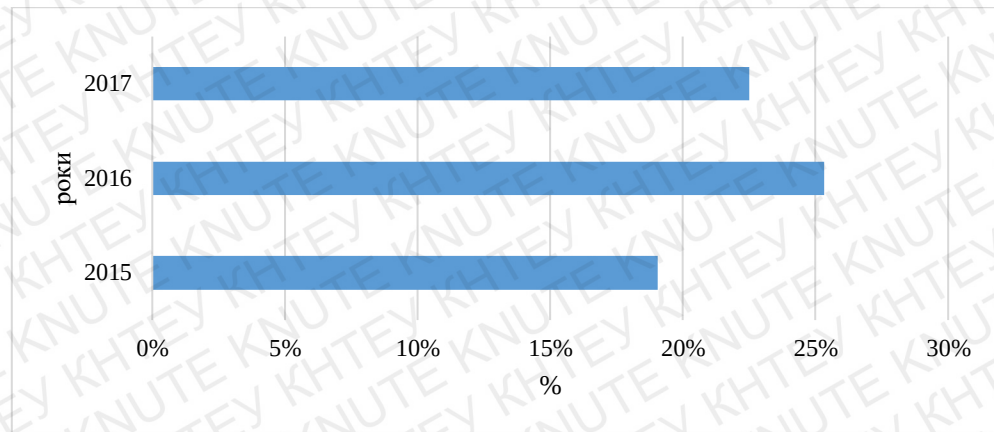

Рис. 2.11. Динаміка коефіцієнту співвідношення ліквідних та загальних активів ПАТ «Укрсоцбанк» у 2015-2017 рр. (станом на 31.12)

**Примітка: розраховано на основі фінансової звітності ПАТ «Укрсоцбанк»*

На рис. 2.12 наведено динаміку коефіцієнту ресурсної ліквідності за 2015-2017 рр.

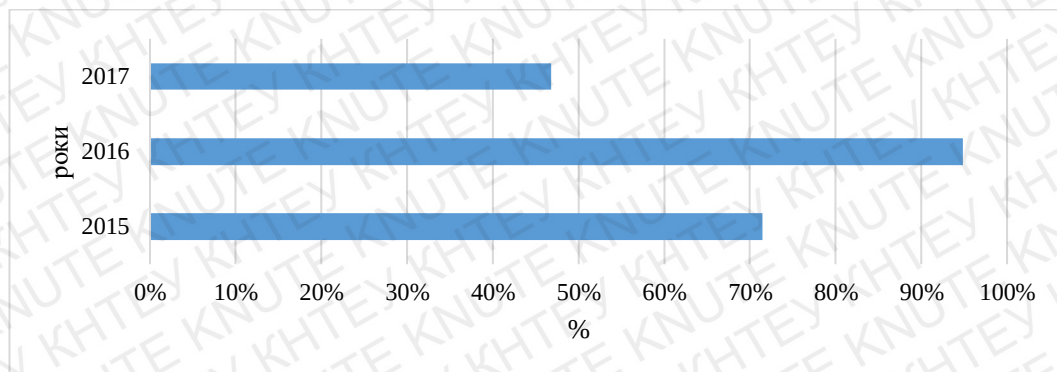
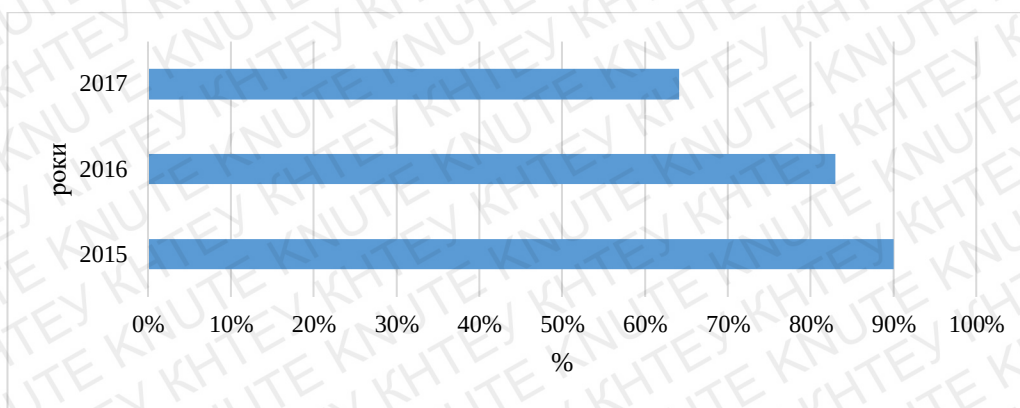

Рис. 2.12. Динаміка коефіцієнту ресурсної ліквідності ПАТ «Укрсоцбанк» у 2015-2017 рр. (станом на 31.12)

**Примітка: розраховано на основі фінансової звітності ПАТ «Укрсоцбанк»*

Найбільше значення цього показника, що сягає 90% спостерігається у 2016 році. Тобто забезпечення дохідними активами банку його зобов'язань у 2017 році складає 47%, що є менше 50%, а отже сигналізує про кризові процеси у банку.

На рис. 2.13 наведено динаміку коефіцієнту генеральної ліквідності зобов'язань банку за 2015-2017 рр.

Зрис. 2.16. Динаміка коефіцієнту генеральної ліквідності зобов'язань ПАТ «Укрсоцбанк» у 2015-2017 рр. (станом на 31.12)

**Примітка: розраховано на основі фінансової звітності ПАТ «Укрсоцбанк»*

Отже, з огляду на динаміку, що наведена на рис. 2.16, можна зробити висновок про тенденцію до скорочення цього показника протягом досліджуваного періоду. Тобто у 2017 році банк лише на 64% здатен погасити зобов'язання за рахунок високоліквідних активів та за рахунок реалізації майна. На рис. 2.14 зображено динаміку коефіцієнту співвідношення виданих кредитів до залучених депозитів за 2015-2017 рр.

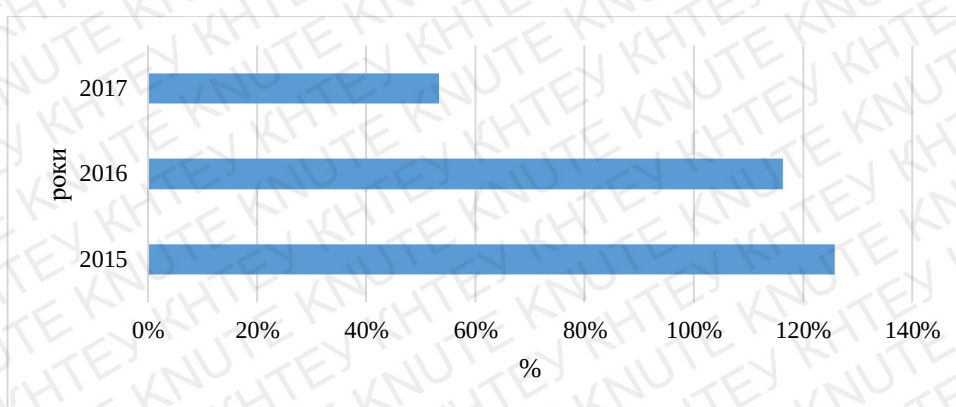

Рис. 2.14. Динаміка коефіцієнту співвідношення виданих кредитів до залучених депозитів ПАТ «Укрсоцбанк» у 2015-2017 рр. (станом на 31.12)

**Примітка: розраховано на основі фінансової звітності ПАТ «Укрсоцбанк»*

Отже, з огляду на рис. 2.14, можна зробити висновок, що цей показник також має тенденцію до спаду. А отже, і співвідношення незбалансованості ліквідності відповідно до здійснених операцій у 2017 році скоротилося до 53%.

Додатково було розраховано також коефіцієнти загальної ліквідності, співвідношення високоліквідних активів до робочих активів банку, співвідношення ліквідних та загальних активів, коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань; коефіцієнт співвідношення виданих кредитів до залучених депозитів; коефіцієнт співвідношення ліквідних та загальних активів. Коефіцієнт загальної ліквідності максимуму досяг у 2016 р. та склав 155%, а вже в 2017 році значно скоротився до 99%, то є незначним відхиленням від норми у 100%. Коефіцієнт співвідношення високоліквідних активів до робочих активів банку показує зростання у 2016-2017 рр., порівняно із показником 2015 року (26%) та на 31.12.2017 р. цей коефіцієнт склав 37%. Коефіцієнт співвідношення ліквідних та загальних активів також зріс у 2016-2017 рр., порівняно із 2015 роком (19%) та на 31.12.2017 р. становив 23%, що цілком співпадає із нормативними значеннями у 20-30%. В загалі, коефіцієнти ліквідності мають тенденцію до скорочення, що вказує на проявлення кризових явищ в банківській установі.

За результатами розрахунків слід відзначити, що усі наведені та розраховані коефіцієнти у 2015 році мали найнижче значення, а у 2016 році досягали свого максимального значення. В 2017 році спостерігалось незначене падіння, в порівнянні із 2016 роком.

Укрсоцбанк дотримувався консервативної стратегії управління миттєвою ліквідністю, виконував норматив поточної ліквідності із помітним запасом до граничного значення, але систематично номінально не дотримувався нормативу короткострокової ліквідності Н6 через дорезервування та міграцію активів та пасивів між банками в процесі інтеграції.

2.3 Аналіз системи управління ліквідністю ПАТ «Укрсоцбанк» в умовах кризи

Протягом 2017-2018 рр. ПАТ «Укрсоцбанк» мав досить вагомий запас миттєвої ліквідності (Н4). За весь період аналізу Н4 Банку жодного разу не порушувався. Крім того, максимальних значень Н4 Банку досягав 13.02.2017 (75,19%) та 11.01.2018 (74,11%). У березень 2018 року Банк увійшов з нормативом Н4 58,77%, що на 38,77 п.п. перевищувало граничне значення, встановлене НБУ, і було вище середнього значення Н4 по банківській системі станом на 01.02.2018 р. (рис. 2.15).

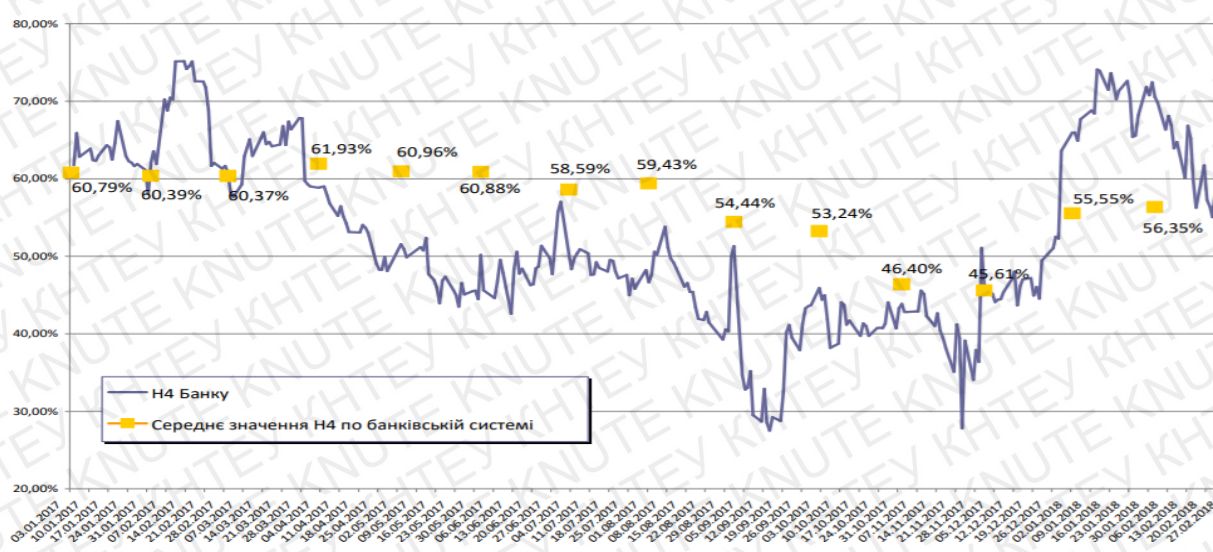

Рис. 2.15. Динаміка нормативу миттєвої ліквідності (Н4) ПАТ «Укрсоцбанк» в порівнянні з середнім значенням Н4 по банківській системі у 2017-2018рр. [40]

Аналогічна картина спостерігалась і після аналізу динаміки нормативу поточної ліквідності Банку (Н5). Протягом всього періоду аналізу Н5 Банку коливався у діапазоні 43,12%-68,85%. Станом на 01.03.2018 року, Н5 становив 50,18%, тобто Банк виконував норматив поточної ліквідності із запасом 10,18 п.п.

Норматив Н6 не виконувався Банком протягом всього періоду аналізу. Зокрема, протягом всього періоду аналізу Н6 Банку коливався на рівні 40,11%-51,49%, при граничному значенні Н6 на рівні 60% (рис. 2.16).

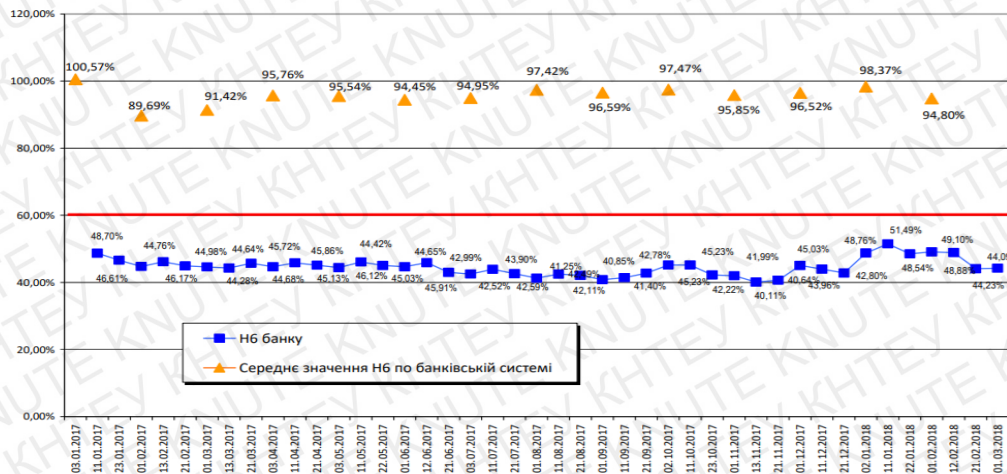

Рис. 2.16. Динаміка короткострокової ліквідності (Н6) ПАТ "Укрсоцбанк" в порівнянні з середнім значенням Н6 по банківській системі у 2017-2018рр.[40]

Порушення нормативу Н6 було викликано двома факторами:

1. Визнання зниження якості кредитного портфеля і дорезервування, з одночасним не проведенням конвертації боргу в капітал, через причини, які Агентство вважає об'єктивними, але які не можуть бути розкриті у рамках публічного рейтингового звіту.
2. Міграцією активів і пасивів з балансу Укрсоцбанку на баланс ПАТ «АЛЬФА-БАНК», з випереджаючими темпами міграції пасивів.

Банк працює над приведенням нормативу до нормативного значення і до кінця 2018 р Банк планує усунути порушення за нормативом короткострокової ліквідності Н6, для чого:

1. Узгодив з НБУ план приведення фактичного значення Н6 до нормативного значення, який виконується з випередженням графіку;
2. Продає непрофільні активи і будівлі / обладнання відділень, які закриваються;
3. Використовує для підтримки ліквідності міжбанківський ліміт ПАТ «АЛЬФА-БАНК». Потрібно відзначити, що обидва банки в аспекті управління ліквідністю, включаючи нормативи ліквідності, управляються єдиною командою казначейства [40].

З урахуванням проведеної міграції активів як підготовчого процесу об'єднання, розуміючи і передбачаючи можливі наслідки такої міграції, ПАТ

«АЛЬФАБАНК» встановив кредитний ліміт на Укрсоцбанк в розмірі 200 млн дол. США терміном до 2-х років, який узгоджений на всіх управлінських ланках Групи та з Національним банком України. В аспекті забезпечення ліквідності, ліміт може бути задіяний в тому розмірі, в якому того вимагає стан ліквідності Укрсоцбанк.

У трансформаційні періоди економічного розвитку центральні банки нечасто поглинають усю надлишкову ліквідність, щоб досягнути ринкового балансу. Поглинаючи надлишкову банківську ліквідність, НБУ обмежує грошову пропозицію з боку комерційних банків у вигляді позичок та інших інвестицій, що запобігає зростанню грошової маси, як наслідок, обмежує попит на товари й послуги, стримує зростання цін [8]. Таким чином, надлишкова ліквідність провокує підвищення процентних ставок по кредитах. Враховуючи вищевикладене, можемо припустити, що існує зворотний зв'язок між показниками ліквідності та величиною кредитів фізичних та юридичних осіб. Припускається, що чим більша ліквідність банку, тим більші процентні ставки по кредитах та менші обсяги кредитування [40].

Управління ліквідністю є передумовою довіри до банківської системи країни. Проблема ліквідності постає не лише на рівні одного банку, адже дефіцит ліквідності в одній банківській установі може відобразитися на усій системі загалом, тому практично в усіх країнах світу питанню управління ліквідністю приділяється велика увага як окремим комерційним банком, так і центральним банком країни.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКУ

3. 1 Розробка антикризової програми управління ліквідністю ПАТ«Укрсоцбанк»

Як показує досвід функціонування банків України, банківські кризи набули систематичного характеру, а в умовах прискореної глобалізації, відкритість економічної системи є причиною зростання рівня ризиковості діяльності у фінансовому та реальному секторі. Це підтверджується масштабністю впливу механізмів трансмісії світових кризових явищ в економіку країни. Вищезазначене дає можливість зробити висновки про необхідність розвитку досліджень у сфері антикризового управління, особливо стосовно ефективних механізмів антикризового управління ліквідністю банку.

За результатами дослідження поглядів вітчизняних та зарубіжних вчених на сутність поняття «антикризове управління», антикризове управління банком розглядається як сукупність превентивних та реактивних заходів для запобігання чи виведення банку з кризового стану [25, с. 204].

Таким чином, зважаючи на концептуальні підходи щодо управління та антикризового управління зокрема, та ураховуючи сутність ліквідності банку, антикризове управління ліквідністю банку варто трактувати з точки зору системного та процесного підходів [26, с. 71].

З позиції системного підходу, антикризове управління ліквідністю визначено як складну структурно-функціональну цілісність, складові якої упорядковані таким чином, що здійснюється управлінський вплив керуючої підсистеми (суб'єктів управління) на керовану підсистему (операційну ліквідність та урівноважуючи потенціал ліквідності банку) через механізм антикризового управління.

Обов'язковою умовою адекватного функціонування механізму антикризового управління ліквідністю банку є наявність підсистеми забезпечення, що складається з наступних елементів:

- 1) методичне – це сукупність методів та інструментів, за допомогою яких здійснюється вплив керуючої підсистеми на керовану;
- 2) інформаційне – це сукупність взаємопов'язаних елементів, що забезпечують збір, обробку інформації та формування висновків, і дають можливість оперативно приймати необхідні управлінські рішення;
- 3) матеріально-технічне – це наявність основних засобів та нематеріальних активів, необхідних для нормального функціонування системи АУЛБ;
- 4) кадрове – це наявність персоналу з відповідним рівнем кваліфікації, а також сукупність засобів, що сприяють підвищенню продуктивності їх праці та підвищенню рівня кваліфікації;
- 5) нормативно-правове – це сукупність внутрішньобанківських положень, інструкцій, технічних карт та законодавчих і нормативно-правових актів України, що регулюють діяльність у сфері антикризового управління ліквідністю.

Виділяють наступні функції антикризового управління ліквідністю банку:

1. профілактична – вчасне реагування на вплив деструктивних факторів внутрішнього та зовнішнього середовищ з метою запобігання кризи ліквідності;
2. діагностична – здійснення діагностики КЛБ та прогнозування її подальшого розвитку з метою забезпечення менеджменту банку оперативною та якісною інформацією;
3. планова – підготовка плану реагування на кризу ліквідності банку;
4. організаційна – організація антикризових процедур на основі чіткого розподілу повноважень та функціональних обов'язків існуючих підрозділів та формування тимчасових антикризових підрозділів (антикризового комітету);

5. репутаційна – формування позитивного іміджу банку через попередження та припинення негативних чуток і паніки серед клієнтів та контрагентів банку;
6. соціальна – формування психологічної мотивації персоналу з метою досягнення максимального ефекту від реалізації процедур з антикризового управління [27, с. 15].

За результатами антикризового моніторингу ліквідності банку визначається доцільність здійснення профілактичних заходів щодо попередження кризи ліквідності, до яких пропонуємо відносити заходи щодо:

- 1) формування буферу ліквідності з урахуванням результатів стрес-тестування;
- 2) оптимізації грошових потоків операційної ліквідності банку з метою досягнення збалансованості вимог та зобов'язань за обсягами, строками, валютами;
- 3) розширення доступу банку до покупної ліквідності на основі проведення переговорів з банками-контрагентами та НБУ щодо можливостей рефінансування банку;
- 4) здійснення постійної співпраці з власниками банку шляхом їх інформування щодо стану ліквідності банку та необхідності додаткового фінансування [24, с. 149].

Поряд із профілактикою кризи ліквідності банку, необхідним є розробка плану реагування на кризу ліквідності банку, робочий варіант якого обов'язково повинен ґрунтуватися на результатах антикризового моніторингу ліквідності. Відповідно, план реагування на кризу ліквідності банку є внутрішнім документом, що повинен містити систематизовану сукупність заходів, на основі якої здійснюється регулювання діяльності банку у разі виникнення латентної чи явної кризи ліквідності, з метою подолання її прояву [25, с. 206].

Слід зазначити, що план реагування є сполучною ланкою між превентивним та реактивним антикризовим управлінням ліквідності банку. Крім того, він є результатом антикризового планування та інструментом регулювання

і контролю, оскільки процедури з планом передбачають механізми його розробки, впровадження, реалізації та контролю за його виконанням.

Реактивне антикризове управління ліквідністю банку залежить від результатів, отриманих у процесі здійснення антикризового моніторингу ліквідності банку, що є невід’ємною складовою процесу превентивного антикризового управління. Виходячи з результатів аналізу факторів, що зумовили розвиток кризи ліквідності та з урахуванням рекомендацій щодо подальшої діяльності обирається стратегія антикризового управління ліквідністю банку.

Стратегічною метою реактивного антикризового управління ліквідністю є подолання стійкого дефіциту ліквідності всіма можливими способами, у тому числі і шляхом встановлення тимчасового мораторію на зростання активів та їх часткової реалізації на ринку, а також залучення зовнішнього фінансування з урахуванням принципу економічної доцільності [30, с. 82].

З огляду на це, виділяють наступні види стратегій антикризового управління ліквідністю, характеристика яких представлена у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Стратегії антикризового управління ліквідністю банку [30]

Ознака	Назва стратегії		
	Обмеженого росту	Скорочення	Зростання
Сутність	Скорочення обсягів вибуття грошових коштів, у тому числі на основі обмеження зростання активів та стимулювання надходжень коштів за рахунок використання урівноваженого потенціалу ліквідності банку	Скорочення вибуття грошових коштів на основі встановлення мораторію на зростання активів, продаж активів, стимулювання надходжень коштів за рахунок всіх можливих джерел фінансування, у тому числі від власників, банків, НБУ.	Підтримка достатнього рівня ліквідності у тривалому періоді

Продовження табл.3.1

Момент запровадження	Ідентифіковано латентну кризу ліквідності банку	Ідентифіковано явну кризу ліквідності банку	Подолання кризи ліквідності
Мета	Подолання тривалого дефіциту ліквідності	Подолання стійкого дефіциту ліквідності	Забезпечення стійкого зростання у довгостроковому періоді
Період запровадження	Короткостроковий	Короткостроковий	Середньостроковий
Режим функціонування	Режим підвищеної готовності	Режим діяльності в умовах явної кризи ліквідності банку	Режим звичайної діяльності
Заходи, що застосовуються	Оперативні наступальні	Оперативні захисні	Стратегічні консервативні

**Примітка: Розроблено автором на основі джерел [10, 19]*

З метою закріплення позитивних результатів реактивного антикризового управління ліквідністю банку необхідним є розроблення плану переходу до стабільного розвитку, у контексті якого, на нашу думку, необхідно висвітлювати наступне:

1) заходи з управління активами:

- ліквідація мораторію на зростання активів банку та розширення кредитної діяльності;
- відновлення високо ризикового кредитування (автокредитування, споживче, іпотечне кредитування тощо);
- відновлення кредитних ліній для банків-контрагентів;
- ліквідація обмежень на проведення активних операцій з банками-контрагентами;
- повернення лімітів повноважень кредитному комітету;
- зміна тарифної політики у сфері кредитування відповідно до обраної стратегії діяльності на ринку;
- зменшення лімітів первинної та вторинної ліквідності, зокрема, зменшення обсягів готівки в касах банку, продаж частини портфелю низько дохідних цінних паперів;
- відновлення інвестиційної діяльності [29, с. 291];

2) заходи з управління пасивами:

- дострокове погашення окремих зобов'язань;
- проведення переговорів із банками-контрагентами щодо зменшення вартості відкритих кредитних ліній;
- поступове зменшення вартості депозитних ресурсів відповідно до середньо ринкового рівня;
- надання пріоритету неціновим методам у сфері залучення депозитів клієнтів;
- відновлення виплат дивідендів акціонерам банку [26, с. 76];

3) заходи з розповсюдження інформації:

- визначення переліку засобів масової інформації та інформування їх про повернення банку до звичайного режиму діяльності;
- інформування НБУ, акціонерів, рейтингових агентств, емітентів цінних паперів банку про вихід із кризи ліквідності;
- інформування персоналу банку та громадськості про позитивні надбання банку за період кризи ліквідності, демонстрація впевненості в успішному розвитку банку і забезпечення якісним обслуговуванням клієнтів банку;

4) інші заходи:

- відновлення необхідних виплат за адміністративними та іншими операційними витратами;
- збільшення штату працівників та придбання основних засобів відповідно до планового збільшення масштабів діяльності;
- модернізація інформаційних систем, оновлення програмного забезпечення [31].

Отже, результативність реактивного антикризового управління ліквідністю залежить від рівня організації даного процесу, який розпочинається із запровадження режиму підвищеної готовності або режиму діяльності в умовах явної кризи ліквідності та закінчується оцінкою ефективності антикризового управління ліквідністю банку (у тому числі реактивного та превентивного).

Таким чином, сучасний стан банківської системи та національної економіки зокрема виявив необхідність перегляду існуючої концепції банківського менеджменту та перенесення центру уваги на комплексне управління всіма компонентами ліквідності банку на постійній основі. Застосування інструментів моніторингу достатності та якості компонентів ліквідності, планування та прогнозування її обсягів, регулювання рівня ліквідності банку шляхом застосування профілактичних заходів, контроль за станом всіх складових ліквідності – все це в комплексі надасть можливість банку залишатися фінансово стійким навіть в умовах системної фінансової кризи.

В умовах фінансової кризи банки повинні впроваджувати низько ризиковану стратегію управління економічним капіталом, яка спрямована на підтримку високого рівня економічного капіталу і ліквідності при мінімальній нормі прибутку.

Крім того, в процесі антикризового управління ліквідністю рекомендується співвідносити значення ліквідності з певними трьома зонами: "зелена" (зона мінімального ризику); "жовта" (зона підвищеного ризику); "червона" (зона неприпустимого ризику) (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Зональне управління ліквідністю [60]

Зона	Характеристика зони
«Зелена»: рівень ліквідності не перевищує ліміти	Проведення додаткових заходів не потрібно
«Жовта»: рівень ліквідності перевищує ліміти на певну (дозволену) величину	Залучення короточасних міжбанківських позик
	Залучення довгострокових коштів юридичних та фізичних осіб на нових умовах
	Продаж іноземної валюти
	Обмеження надання коштів по відкритим кредитним та овердрафтним лініям
	Продаж цінних паперів

«Червона»: рівень ліквідності значно перевищує встановлені ліміти	Реалізація заходів, які вказані у «жовтій зоні»
	Дострокове повернення коштів, які розміщені в інших банках
	Рефінансування з боку національного регулятора
	Залучення коштів на умовах субординованого боргу
	Реалізація необоротних активів

**Примітка: Розроблено на основі джерел [60]*

В "жовтій" та "червоній" зони показники рівня ліквідності перевищують встановлені ліміти. Логічно, коли величину перевищення лімітів по відповідних зонах визначає і контролює економічний та фінансовий відділи. Вони повинні надавати ліміти і розмір дозволених перевищень цих лімітів на затвердження правлінню і спостережній раді банку. Саме наглядова рада остаточно повинна визначати обсяг ризиків, на який готові піти акціонери для отримання певного фінансового результату (толерантність до ризику).

У свою чергу, казначейство визначає і подає розмір економічного капіталу на затвердження правлінню і спостережній раді. При попаданні в зону підвищеного або неприпустимого ризику потрібно активізувати план заходів управління ліквідністю банком в разі кризової ситуації (далі - план).

Контроль за виконанням плану необхідно покласти на голову правління банку або на першого його заступника. У плані необхідно вказати приблизні суми, які може отримати банк в процесі реалізації закладених в нього заходів, а також визначити обставини, що впливають на збільшення ризику ліквідності, а саме: розширення діяльності, негативна інформація про банк або його керівництві в засобах масової інформації, дестабілізація валютного і фондового ринків, придбання нових активів, скорочення надходжень, збільшення високо ризикованих активів, зниження рейтингової оцінки банку тощо.

Не дивлячись на ту політику, яку використовує банк для управління ліквідністю (управління активами або пасивами), є ряд чинників, які необхідно аналізувати менеджерам в процесі антикризового управління, а саме:

- наявність адекватної та ефективної внутрішньої нормативної бази щодо управління ліквідністю, затвердженої відповідними органами банку;
- обсяг активів балансу та їх розподіл за ступенем ліквідності;
- оцінка стабільності залучених коштів, ступінь залежності від дорогих, нестабільних джерел фінансування, наявність методик розрахунку незнижуваного залишку залучених коштів;
- обсяг і структура пасивів (визначення питомої ваги зобов'язань в пасивах банку, термінових зобов'язань і до запитання, коштів фізичних і юридичних осіб, міжбанківських ресурсів тощо);
- середньозважена вартість залучених коштів для банку в порівнянні з банками-конкурентами;
- ліквідність вітчизняних і світових фінансових ринків;
- методи оцінки ліквідності, які використовуються банком;
- висновки рейтингових служб і банківських аналітиків;
- вплив ризику ліквідності на капітал банку.

Проведене дослідження дозволило виявити такі специфічні риси антикризової програми у частині управління депозитною діяльністю ПАТ «Укрсоцбанк»:

- розробка депозитних пропозицій на мінімальні строки для залучення коштів клієнтів та демонстрації зростаючого депозитного портфеля;
- розробка універсальних депозитних програм згідно з якими депозит не підлягає мораторію на дострокове зняття коштів зі строкового вкладу, а клієнт отримує право вільного розпорядження власним рахунком;

- підвищення депозитних відсоткових ставок із метою залучення нових вкладників, що спричинило нездатність задовольнити запропоновані умови, а отже, закономірно мало місце падіння ставок; переорієнтація на гривневі депозити замість валютних; створення комісій з розгляду скарг та звернень.

Щодо антикризової програми в частині управління кредитною заборгованістю, то заходами реструктуризації заборгованості за кредитами в ПАТ «Укрсоцбанк» є пролонгація строку кредитного договору та введення кредитних канікул. Подовження терміну погашення боргу з максимальною відстрочкою для іпотечних кредитів становить 10 років. Що стосується кредитних канікул, то банк пропонує їх строком 0,5 – 2 роки, після чого залишкова сума, розподіляється на решту терміну. Але у випадку такої реструктуризації часто підвищується відсоткова ставка, що збільшує загальну суму заборгованості [31].

ПАТ «Укрсоцбанк» постійно працює над створенням та впровадженням нових технологій та послуг. Протягом 2017 року фінансова установа запропонувала введення 3 нових сервісів, що значно поліпшить цифрове перетворення України.

1) Соціальний кабінет – це сервіс, який пропонують запустити разом із соціальним та пенсійним фондами

2) Діджитал-карта громадянина – це мобільний додаток. У ньому наявний візуальний ідентифікатор з фотографією користувача і за допомогою пластикової карти місто не може проводити соціопитування серед мешканців, а в додатку така можливість є.

3) Тендери для бізнесу

У той же час банк веде політику жорсткого контролю ефективності точок обслуговування, здійснює безперервний моніторинг їхньої діяльності і використовує можливості перетворення підрозділів на більш перспективні. Отже, при такій діяльності ПАТ «Укрсоцбанк» можна сказати, що у даного банку є добре розроблений антикризовий план. Це видно з того, що даний банк

не просто функціонує, а і розширюється в умовах фінансово-економічної кризи[52].

3.2. Удосконалення інструментарію управління ліквідністю банків

Інструментарієм, що дозволяє усунути проблему недостатньої ліквідності в структурному підрозділі є стрес-тестування. Здійснюючи перехід до процедур стрес-тестування як інструментарію аналізу та управління ризиками, слід зазначити наявність проблемного поля - формалізація моделі реалізації стрес-тестування, де теоретичні дослідження акцентуються істотно на ринкових і кредитних ризиках, прогноз і оцінка яких, представляє найбільш глибокими і детальними, вважаються максимально достовірними, не припускаючи будь-яких виняткових і непередбачених втрат. Для реалізації механізму стрес-тестування стосовно до управління ліквідністю слід розкрити теоретичний аспект термінології стрес-тестування.

В першу чергу слід відзначити, що стрес-тестування визначається як «процедура оцінки потенційного впливу на фінансовий стан кредитної організації ряду заданих змін в факторах ризику, які відповідають винятковими, але імовірнісними подіями» [9, с.346].

«Стрес-тест є наближеною оцінкою зміни вартості фінансового інструменту або їх портфеля у відповідь на екстремальні зміни факторів ризику (наприклад, цін на активи) [13, С.542].

Основою стрес-тестування є визначення факторів ризику і моделювання кризових умов і різних сценаріїв, які могли б здійснитися в діяльності досліджуваної компанії. В результаті, метою тестування є оцінка впливу різних факторів ризику на характеристики об'єкта, яким є актив, рівень ліквідності, і визначення механізму управління структурою балансу, в результаті якого буде спостерігатися тенденція зниження мінливості ризикового портфеля і мінімізація і усунення втрат. Кінцевим результатом тестування є оцінка резервування необхідного обсягу ліквідності балансу. Для того, щоб визначити

оптимальний обсяг ліквідних активів слід провести оцінку динаміки зобов'язань юридичних і фізичних осіб.

При визначенні коефіцієнта оптимізації необхідно виходити з таких аспектів.

1. Рівень довіри попадання фактичних значень залишків коштів до запитання повинен бути вище кордону, що задається рівнем умовно-постійного залишку, - не нижче 0,95.

2. До уваги береться наявність можливості залучення ліквідності через міжбанківський ринок. Розмір ризику одночасного зняття строкових коштів за один день. У загальному вигляді необхідний рівень першочергових ліквідних активів визначається як сума ризику одноденного зняття зобов'язань до запитання, при цьому розрахункове значення дефіциту (профіциту) ліквідності на наступний день розраховується як різниця між сумою фактичного залишку ліквідних активів першої черги і необхідного обсягу ліквідних активів першої черги. Крім розрахунку платіжною позиції на завтрашній день визначається її прогнозне стан на 30 календарних днів вперед.

Розробка стресових параметрів формується в двовекторній площині, по зовнішнім і внутрішнім чинникам ризику, що дозволяє усунути проблему повного врахування чинників ризику, яка присутня в сучасних роботах і моделях змісту ризику. Залежно від типу фактору ризику моделюється його кількісна оцінка за кількома сценаріями (від 10 до 90% погіршення), або якісна оцінка, що робить вплив на появу певного фактору ризику, одним з яких є, закриття міжбанківського ринку. Результатом тестування є порівняльна таблиця чутливості банку до зміни обраних факторів ризику.

Слід зазначити, що саме інструмент стрес-тестування дозволяє оцінити дійсну стійкість банку з урахуванням властивою йому специфікою, а не спираючись на усереднені показники. Таким чином, можуть бути виявлені: абсолютна стійкість ліквідності банку до реалізації ризик-факторів (банк залишається ліквідним), абсолютна нестійкість ліквідності банку до реалізації ризик-факторів (банк втрачає ліквідність), проміжна стійкість (нестійкість)

ліквідності банку до реалізації ризик-факторів (за одними сценаріями банк зберігає ліквідність, за іншими - немає).

Визначимо ефективність від застосування інструментів стрес-тестування. При проведенні стрес-тестування банки самостійно визначають перелік і типи ризиків, які для них найбільш актуальні. Національний банк рекомендує враховувати наступні ризики: кредитний; ризик ліквідності; ринковий ризик (валютний ризик, ризик зміни процентної ставки) операційний ризик.

Як базові чинники ризиків Національний банк рекомендує використовувати такі:

- макроекономічні показники: стабільність економічної ситуації (економічний спад, радикальна зміна вектора розвитку економіки, дефолти першокласних компаній-позичальників тощо); значні коливання курсу національної валюти, відкритість і доступність міжбанківського ринку, рівень політичної і міжнародної стабільності; стійкість фінансових ринків, в тому числі можливість протидіяти спекулятивним атакам, зміни процентних ставок, наприклад, LIBOR, облікової ставки і т. д., можливість знецінення майна, яке надано в забезпечення за кредитними операціями банків (зокрема, через падіння цін на ринку нерухомості, криза окремих галузей економіки тощо); волатильність цін на енергоресурси;
- мікроекономічні показники: можливість доступу банку до зовнішніх джерел підтримки ліквідності, конкурентна позиція банку.

Для портфеля кредитів ПАТ «Укрсоцбанк» за 2017 р отримані наступні кореляційні залежності для корпоративного кредитного портфеля (в цілому).

Таблиця 3.3

**Показники кореляції кредитного портфеля ПАТ «Укрсоцбанк» за
макроекономічними показниками України (станом на 21.12.2017)**

Макропараметр	Загальна частка в портфелі, %	Середній показник ризику, %
ВВП	-60,7	-54,99
Індекс зміни ВВП	-79,1	-81,70
Зміна індексу промислового виробництва	-56,6	-55,43
Зміна індексу обробної промисловості	-58,8	-57,97
Зміна обороту роздрібної торгівлі	-82,7	-82,27
Рівень безробіття	72,7	70,41
Валютний курс	50,4	58,93

**Примітка: Розраховано на основі даних Держкомстату України*

Наведені кореляційні показники вказують на залежність макропараметрів із кредитним портфелем ПАТ «Укрсоцбанк», що вказують на значний зв'язок обсягу кредитного портфелю із рівнем безробіття та валютним курсом з показником рівня ризику ліквідності 70,41% та 58,93% відповідно. Щодо інших макропараметрів, то вони мають негативний зв'язок із обсягом кредитного портфелю, таким чином скорочуючи його обсяг. Найбільший вплив на кредитний портфель має зміна обороту роздрібної торгівлі.

Далі вибираємо три макропараметри для побудови лінійної регресії (табл. 3.4):

- Індекс зміни ВВП по відношенню до попереднього року;
- Безробіття;
- Валютний курс.

Регресія необхідна для визначення найбільш значущого фактору за допомогою коефіцієнтів регресії.

Таблиця 3.4

Коефіцієнти рівняння регресії за макропараметрами

Індекси регресії	Кредитні резерви	Погані кредити
а (вільна змінна)	2,14748	-1,775
Індекс зміни ВВП	-1,0446	-0,3953
Безробіття	1,27197	0,25606
Валютний курс	-0,0759	-0,0005
R-квадрат	0,95	0,82

**Примітка: Розраховано на основі даних Держкомстату України та фінансової звітності ПАТ «Укрсоцбанк»*

На основі проведеного регресійного дослідження можна зробити наступні висновки. На кредитні резерви ПАТ «Укрсоцбанк» найбільше впливає безробіття (на 1% приросту безробіття, кредитні резерви будуть збільшуватись на 1,27). Валютний курс та індекс зміни ВВП, навпаки, негативно впливають на обсяги кредитних резервів, а отже і на ліквідність банку в цілому. При збільшенні курсу на 1, кредитні резерви будуть скорочуватись на 0,076. Щодо індексу зміни ВВП, то його збільшення на 1% призведе до скорочення кредитних резервів на 1,045. Регресійний аналіз є достовірним, оскільки коефіцієнт детермінації складає 95%.

Розглядаючи обсяг поганих кредитів, можна зробити висновок, що при зростанні безробіття цей показник буде зростати на 0,26, що матиме негативний вплив на ліквідність та фінансовий стан банку в цілому. Збільшення індексу ВВП та валютного курсу призведе до скорочення поганих кредитів на 0,4 та 0,05% відповідно. Модель також є достовірною, тому що коефіцієнт детермінації складає 82%.

Далі задаються сценарії зміни макропараметрів і обчислюються стрес значення показників ризику (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

**Три сценарії зміни стрес-параметрів ПАТ «Укрсоцбанк» на
01.01.2018 р.**

Значення	Макропоказник	Стрес- умова	Сценарій 1 (помірний)		Сценарій 2 (реcesія)		Сценарій 3 (криза)	
			Стрес зміна у %	Стресове значення	Стрес зміна у %	Стресове значення	Стрес зміна у %	Стресове значення
2982920	ВВП, млн. грн.	Падіння	-5	2833774	-30%	2088044	-40%	1789752
25	Індекс зміни ВВП по відношенню до попереднього року, %	Падіння	-50	12,5	-10	22,5	-150	-12,5
106	Зміна індексу промислового виробництва	Падіння	-3	102,82	-8	97,52	-15	90,1
105	Зміна індексу обробної промисловості	Падіння	-5	99,75	-10	94,5	-20	84
102	Зміна обороту роздрібної торгівлі	Падіння	-3	98,94	-5	96,9	-8	93,84
9,9	Рівень безробіття	Зростання	10	10,89	15	11,39	20	11,88
26,86	Валютний курс	Зростання	7	28,74	13	30,35	22	32,77

**Примітка: Розраховано на основі даних Держкомстату України та фінансової звітності
ПАТ «Укрсоцбанк»*

Наведені в таблиці дані підставляємо до рівняння та отримуємо наступні значення (табл. 3.6)

Таблиця 3.6

Результати аналізу при зміні стрес-параметрів ПАТ «Укрсоцбанк»

Результуючий показник	Сценарій 1	Сценарій 2	Сценарій 3
Кредитні резерви	0,76	14,06	27,83
Погані кредити	3,94	1,026	6,19

**Розраховано на основі даних фінансової звітності ПАТ «Укрсоцбанк»*

Виходячи із результатів табл. 3.6, можна зробити висновок, що у разі настання сценарію 1 сума кредитних резервів пасивна складати 0,76 млрд. грн., у випадку сценарію 2 – 14,06 млрд. грн., а при настанні сценарію 3 – 27,83 млрд. грн. На основі проведеного аналізу банк має представлення про необхідний обсяг

Слід зазначити, що при створенні стресових сценаріїв повинні враховуватися характер діяльності банку, його функції та вразливі сторони так, щоб сценарії включали основні ризики, ризик балансової ліквідності і ризик ринкової ліквідності. Сценарії також повинні включати ризики, пов'язані з діяльністю, продуктами (включаючи складні фінансові інструменти і позабалансові статті) і джерелами фінансування.

Стрес-тестування ризику ліквідності націлене на оцінку здатності банку виконати платіжні зобов'язання, здійснити фондування збитків і покрити інші негативні фінансові потоки. Крім того, стрес-тестування ліквідності виявляє потенційні проблеми з ліквідністю і дозволяє уникнути неплатоспроможності банку за допомогою більш детального розуміння ризик-факторів.

В результаті проведеного аналізу ліквідності ПАТ «Укрсоцбанк» було виявлено, що за досліджуваний період спостерігається темп зниження довгострокової ліквідності, так як банк переформував активи в сторону короткострокової ліквідності. Одним з основних доходів ПАТ «Укрсоцбанк» є кредитування фізичних осіб, тому банку необхідно вільні грошові ресурси спрямувати на розвиток кредитування, з метою залучення нових клієнтів. На

сьогоднішній день ПАТ «Укрсоцбанк» надає кредити в розмірі 0,01-75% річних, залежно від терміну і суми кредитування. Як заходи вдосконалюємо програму кредитування.

В результаті кредитування в ПАТ «Укрсоцбанк»:

- з'являються додаткові грошові ресурси;
- збільшується число нових клієнтів;
- формується стійка клієнтська база;
- підвищується ліквідність активів;
- розвивається кредитний портфель;
- розвивається кредитний портфель.

В якості рекомендацій щодо вдосконалення політики управління ліквідністю ПАТ «Укрсоцбанк», окрім стрес-тесту, запропонуємо:

- організацію системи менеджменту;
- аналіз балансу, розрахунок коефіцієнтів;
- виявлення потреби в ліквідних активах на короткостроковий період;
- оптимізацію політики в області пасивних і активних операцій.

Розглянемо кожний запропонований захід щодо вдосконалення політики управління ліквідністю ПАТ «Укрсоцбанк» детальніше:

1. Організація системи менеджменту Організація системи менеджменту є важливим фактором, який впливає на збільшення і підтримання ліквідності банку. ПАТ «Укрсоцбанк» рекомендується створити службу власного аудиту і навчити управлінський персонал з метою: - підвищення ефективності банку; - створення сприятливого клімату; - збільшення економічних показників; - збільшення показників ліквідності банку.

2. Аналіз балансу, розрахунок коефіцієнтів ПАТ «Укрсоцбанк» рекомендується проводити щодня аналіз балансової вартості активів з метою виявлення відхилень ліквідності. У разі виявлення зниження ліквідності банку необхідно в найкоротші терміни (не більше місяця) вжити таких заходів: - скоротити обсяги міжбанківського кредитування; - скоротити суму

кредиторської заборгованості; - збільшити власні кошти. Застосування цих заходів посприяють збільшенню показників ліквідності в ПАТ «Укрсоцбанк». Також банку рекомендується проводити аналіз обсягів вивільнених коштів, так як їх зменшення може привести в підсумку до банкрутства. ПАТ «Укрсоцбанк» рекомендується на кореспондентському рахунку та в касовому апараті тримати допустиму законом грошову суму коштів, що призведе до збільшення показників ліквідності.

3. Виявлення потреби в ліквідних активах на короткостроковий період.

ПАТ «Укрсоцбанк» рекомендується скласти прогнозний план потреб у ліквідних активах на короткостроковий період. Для складання прогнозного плану можна використовувати такі методи: - проведення аналізу потреб в позикових коштах клієнтів банку; - проведення оцінки кількості очікуваних вкладів; - проведення оцінки розміщень до запитання; - складання прогнозного плану видачі кредитів відповідно до залученими коштами банку. Використання даних методів дозволять ПАТ «Укрсоцбанк» досягти позитивні показники ліквідності. ПАТ «Укрсоцбанк» необхідно сформувати ліквідний резерв, яким можна буде скористатися в непередбаченій ситуації.

4. Оптимізацію політики в області пасивних і активних операцій

ПАТ «Укрсоцбанк» необхідно проводити політику в області пасивних і активних операцій щодня, ґрунтуючись на політику і економіку країни, відповідно до визначених принципів і правил. ПАТ «Укрсоцбанк» необхідно скласти індивідуальні графіки платежів, з метою планування відтоків і приток готівки. Для цього потрібно створити автоматизовану базу даних. Автоматизована база даних дозволить банку: - стежити за лімітами грошових коштів; - будувати графіки платежів з метою дотримання термінів настання зобов'язань та ін.

Заходи щодо вдосконалення політики управління ліквідністю ПАТ «Укрсоцбанк»:

1. Збільшення термінів депозитів в результаті збільшення ставок по депозитах, підвищуючи при цьому рейтинг надійності банку.

2. Збільшення розрахунково - касових операцій і заробітних платних карткових проектів.

3. Провести переоцінку активів в сторону активів з терміном до року відповідно до структури пасивів, розвинути кредитне кредитування з терміном до року, з метою визначення наявності залишку на рахунку. З метою підтримки ліквідності банку необхідно систематично проводити аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища. ПАТ «Укрсоцбанк» необхідно розробити комплексну програму дій, спрямовану на збільшення показників ліквідності відповідно до вимог законодавства.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

На основі проведеного дослідження можна зробити наступні висновки та надати такі пропозиції.

1. Ліквідність банку – це здатність банку забезпечити повне і своєчасне виконання своїх фінансових зобов'язань. Рівень банківської ліквідності безпосередньо впливає на стійкість всієї банківської системи. Для ефективного управління банки повинні здійснювати аналіз ліквідності на основі тих методів, які враховують їхні особливості з одночасною умовою дотримання економічних нормативів.

2. Ліквідність банку регламентується встановленими нормативами НБУ, всього їх виділяють три: норматив миттєвої ліквідності (Н4), поточної ліквідності (Н5) та короткострокової ліквідності (Н6).

Однак, з 2018 року національна банківська система переходить на новий пруденційний, запропонований Базельським комітетом з банківського нагляду (БКБН), а саме LCR (Liquidity Coverage Ratio) і NSFR (Net Stable Funding Ratio).

3. Система управління ліквідністю банку включає такі підходи, а саме: стратегії управління ліквідністю, методи управління ліквідністю та методи оцінки потреби у ліквідних коштах. Аналіз даних стратегій, методів управління ліквідністю банку свідчать про те, що у чистому вигляді вони є неефективними. Відтак, дані підходи використовуються в сучасній банківській практиці для управління ліквідністю в комплексі. Вибір стратегій та методів управління залежить від розміру та фінансового стану банківської установи, а також від кваліфікації її персоналу, та політики банку в цілому.

4. Національний банк України перейшовши до режиму інфляційного таргетування та оголосив основним інструментом управління ліквідністю банківської системи відсоткові ставки за активними і пасивними операціями, однак при цьому допустив щонайменше дві ключові помилки. По-перше, за першочергову мету відсоткової політики було взято не управління ліквідністю, а регулювання валютного курсу, адже саме з цією метою було підвищено

облікову ставку і ставки рефінансування до 25,22% річних (рис. 2.2) При цьому НБУ не забезпечив широкого коридору між ставками за активними і пасивними операціями, що призвело до накопичення колосальних обсягів коштів на депозитних сертифікатах, а це стало дестимулюючим чинником для кредитування реального сектору економіки.

По-друге, НБУ стимулював спекулятивні операції на валютному ринку тих комерційних банків, які мали доступ до рефінансування, а для інших – банків 3 і 4 групи створив умови для виведення з ринку через неможливість отримання кредитів рефінансування. Ці помилки призвели до того, що сталася ситуація дефіциту ліквідності банківської системи.

5. Об'єктом аналізу став ПАТ «Укрсоцбанк» - один з найбільших універсальних банків України. За даними розрахунків можна зробити висновок, що динаміка показника миттєвої ліквідності мала нестабільну тенденцію і на 31.12.2017 р. скоротилася до 14%, що на 6% менше нормативного значення. Щодо показника поточної ліквідності, то нормативного значення він досяг лише у 2016 році, а в 2017 році скоротився на 9% і склав 28%, що є незначним відхиленням від норми. Показник короткострокової ліквідності значно зменшився у 2016-2017 рр., порівняно із 2015 роком та на 31.12.2017 склав 105%, що на 19% менше, ніж у 2015р.

Додатково було розраховано також коефіцієнти загальної ліквідності, співвідношення високоліквідних активів до робочих активів банку, співвідношення ліквідних та загальних активів, коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань; коефіцієнт співвідношення виданих кредитів до залучених депозитів; коефіцієнт співвідношення ліквідних та загальних активів. Коефіцієнт загальної ліквідності максимуму досяг у 2016 р. та склав 155%, а вже в 2017 році значно скоротився до 99%, то є незначним відхиленням від норми у 100%. Коефіцієнт співвідношення високоліквідних активів до робочих активів банку показує зростання у 2016-2017 рр., порівняно із показником 2015 року (26%) та на 31.12.2017 р. цей коефіцієнт склав 37%. Коефіцієнт співвідношення ліквідних та загальних активів також зріс у 2016-2017 рр., порівняно із 2015

роком (19%) та на 31.12.2017 р. становив 23%, що цілком співпадає із нормативними значеннями у 20-30%. В загальні, коефіцієнти ліквідності мають тенденцію до скорочення, що вказує на проявлення кризових явищ в банківській установі.

Таким чином, ПАТ «Укрсоцбанк» дотримувався консервативної стратегії управління миттєвою ліквідністю, виконував норматив поточної ліквідності із помітним запасом до граничного значення, але систематично номінально не дотримувався нормативу короткострокової ліквідності Н6 через дорезервування та міграцію активів та пасивів між банками в процесі інтеграції.

6. Досить вагомий запас миттєвої ліквідності (Н4). За весь період аналізу Н4 Банку жодного разу не порушувався. Крім того, максимальних значень Н4 Банку досягав 13.02.2017 (75,19%) та 11.01.2018 (74,11%). У березень 2018 року Банк увійшов з нормативом Н4 58,77%, що на 38,77 п.п. перевищувало граничне значення, встановлене НБУ, і було вище середнього значення Н4 по банківській системі станом на 01.02.2018 р.

7. В умовах фінансової кризи банки повинні впроваджувати низько ризиковану стратегію управління економічним капіталом, яка спрямована на підтримку високого рівня економічного капіталу і ліквідності при мінімальній нормі прибутку.

Контроль за виконанням плану необхідно покласти на голову правління банку або на першого його заступника. У плані необхідно вказати приблизні суми, які може отримати банк в процесі реалізації закладених в нього заходів, а також визначити обставини, що впливають на збільшення ризику ліквідності

8. Визначено, що найефективнішим інструментарієм, що дозволяє усунути проблему недостатньої ліквідності в структурному підрозділі є стрес-тестування. Інструмент стрес-тестування дозволяє оцінити дійсну стійкість банку з урахуванням властивою йому специфікою, а не спираючись на усереднені показники. Таким чином, можуть бути виявлені: абсолютна стійкість ліквідності банку до реалізації ризик-факторів (банк залишається ліквідним), абсолютна нестійкість ліквідності банку до реалізації ризик-факторів (банк втрачає

ліквідність), проміжна стійкість (нестійкість) ліквідності банку до реалізації ризик-факторів (за одними сценаріями банк зберігає ліквідність, за іншими - немає).

9. На основі запропонованого інструменту стрес-тестування, здійснена оцінка показників ризику для ПАТ «Укрсоцбанк». Розроблено три сценарії змін стрес-параметрів за різними рівнями стрес-змін ВВП, індексу зміни ВВП, індексу промислового виробництва, індексу обробної промисловості, обороту роздрібної торгівлі, рівня безробіття та валютного курсу. У разі настання сценарію 1 сума кредитних резервів повинна скласти 0,76 млрд. грн., у випадку сценарію 2 – 14,06 млрд. грн., а при настанні сценарію 3 – 27,83 млрд. грн. На основі проведеного аналізу банк має представлення про необхідний обсяг коштів.

Також запропоновано впровадження програми кредитування «Строковий» ПАТ «Укрсоцбанк» отримає в 2018 р чистий прибуток в розмірі 1771,31 млн. грн. і тим самим збільшить показники ліквідності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національний банк України - Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
2. Антикризове управління: [підручник] / Под ред. Е.М. Короткова. — М.: ИНФРА-М, 2003. — 432 с.
3. Антикризове управління підприємством: Навчально-методичний посібник для вузів / За заг. ред. З.Є. Шершньової. – К.: КНЕУ, 2007. – 680 с.
4. Арістова А. Інструментарій державного антикризового управління в банківському секторі / А. Арістова, Г. Мазур // Вісник КНТЕУ. – 2010. - № 2. – с. 88 – 102.
5. Барановський О. Антикризові заходи урядів і центральних банків зарубіжних країн / О. Барановський // Вісник НБУ. — 2009. — № 4. — С. 8–19.
6. Барановський О. Проблемні банки: виявлення й лікування / О. Барановський // Вісник НБУ. — 2009. — № 11. — с. 18–31.
7. Васюренко О.В. Банківські операції: Навчальний посібник. / О.В. Васюренко – 4-те вид., перероблене і доповнене – Київ: Знання, 2004. – 324 с.
8. Грюнінг Х. ван. Аналіз банківських ризиків. Система оцінки корпоративного управління й управління фінансовим ризиком : пер. с англ. / Х. ван Грюнінг, С. Братанович Брайович. – М. : Весь мир, 2007. – 304 с.
9. Деревська О. Активно-пасивні операції та управління ліквідністю банківської установи / О. Деревська // Вісник НБУ. – 2008. - № 7. – с. 43-46
10. Дзюблюк О.В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи [Електронний ресурс]: монографія / О.В. Дзюблюк, Р.В. Михайлюк. – Режим доступу: http://www.library.tane.edu.ua/files/EVD/finansova_stiyk_bankiv_dzubly-ck.pdf.
11. Дзямулич М.І., Забезпечення ліквідності комерційного банку в умовах фінансової кризи. / М. Дзямулич // Економічний простір. – 2009.– № 23/2.

12. Козьмук Н. І. Забезпечення ліквідності банківської системи України в сучасних умовах [Текст]: монографія / Н. І. Козьмук, А. Я. Кузнєцова, А. В. Лазня. – Київ: УБС НБУ, 2014. – 230 с.
13. Коцюба І. І. Управління ліквідністю – основа інтеграції стратегічного управління фінансовою діяльністю у банку [Текст] / І.І. Коцюба // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 6. – С. 81-85.
14. Коваленко, Д. І. Організація антикризового управління в банківському секторі економіки [Текст] / Д. І. Коваленко // Вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Григорія Сковороди. – 2013. – Вип. 20/2. – С. 288-296.
15. Корнєєв В. Антикризові інструменти фінансової стабілізації / В.Корнєєв // Економіка України. – 2009. – № 12.– с. 22-34.
16. Краснова І.В. Антикризове управління в банківських установах / І.В. Краснова, А.В.Майстер // Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки.- 2013. - № 2 (64). – с. 247 – 251.
17. Криклій О.А. Система комплексного управління ліквідністю банку [Текст] / О.А. Криклій, Ю.С. Ребрик // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: збірник наукових праць. – Харків: ХІБС УБС НБУ, 2010. – Випуск 1 (8), частина 2. – С. 9-17.
18. Крилова В., Набок Р. Складові процесу управління ліквідністю банку / В. Крилова, Р. Набок // Вісник НБУ. – 2008. - № 6. – с. 24-29.
19. Ліквідність банківської системи України: Науково-аналітичні матеріали. Вип. 12 [Електронний ресурс] / В.І. Міщенко, А.В. Сомик та ін. – К.; Національний банк України. Центр наукових досліджень, 2008. – 180 с. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=70688>
20. Лаврушина О.І. Банківська справа. Учебний посібник. [Текст] / О.І.Лаврушин – М.: Фінанси та статистика. – 2003. – 667 с.
21. Лановська Г.І. Особливості антикризового управління в банківському секторі [Текст] / Г.І. Лановська, Т.І. Бодарева // Вісник ОНУ імені І.І Мечникова. – 2016. – Т.21. Вип.3. – С. 148-152.

22. Леонов С.В. Концептуальні засади побудови багаторівневої системи антикризового управління банківською діяльністю / Леонов С.В., Афанасьєва О.Б. // Ефективна економіка. – 2011. - № 5.
23. Лис І. Удосконалення управління ліквідністю банку в умовах світової фінансової кризи / І. Лис // Банківська справа. – 2009. - № 4. – с. 19-25
24. Ліквідність банку: окремі аспекти управління та світовий досвід регулювання і нагляду: Науково-аналітичні матеріали. Вип. 11 / В.С. Стельмах, В.І. Міщенко, В.В. Крилова, Р.М. Набок, О.Г. Приходько, Н.В. Гришук. – К.: Національний банк України. Центр наукових досліджень. 2008. – 220 с.
25. Лобозинська С.М. Державне регулювання банківської системи України [монографія] / С.М. Лобозинська. – Львів.: ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – 416 с.
26. Малашенко Г.Ф. Державне регулювання банківської діяльності як необхідна умова ефективного функціонування економіки України / Г.Ф.Малашенко // Механізм регулювання економіки, економіка природокористування, економіка підприємства та організація виробництва. Суми - Вип.4. - 2000. – с. 207 – 214.
27. Міщенко В., Сомик А. Ліквідність банківської системи України: сучасний стан, чинники та напрями підвищення ефективності і регулювання / В. Міщенко, А. Сомик // Вісник НБУ. – 2009. - № 1. – с. 34-40.
28. Назарова Е.В. Антикризисное управление кредитными организациями [учебно-практическое пособие] / Е.В. Назарова. – М.: Изд. центр ЕАОИ. – 2007. – 237 с.
29. Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: <http://bank.gov.ua>.
30. Панова Г. С. Анализ финансового состояния коммерческого банка [Текст] / Г. С. Панова. – М. : Финансы и статистика, 1996. – 270 с.
31. Пантелеев В.П. Фінансова стійкість комерційного банку: деякі проблеми її регулювання [Текст] / В.П. Пантелеев, С.П. Халява // Вісник Національного банку України. – 1996. – №2. – С. 32-39.

32. Петренко К. В. Регулювання банківської системи України / К.В.Петренко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка Серія "Економіка". - Вип. 47. - 2001. - с. 54 – 57.

33. Положення «Про регулювання Національним банком України ліквідності банків України»: Постанова Правління Національного банку від 24.05.2011 р. № 627, зі змінами. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0627-11>

34. Постанова Правління НБУ № 13 "Про запровадження коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR)" тарішенням Правління НБУ № 101-рш "Про схвалення Методики розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR)" від 15 лютого 2018 року. Режим доступу: <https://bank.gov.ua/document/download?docId=64546644>

35. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент у банку: Навч.посіб.[Текст]/ Л.О. Примостка – К.:КНЕУ, 2004. – 467 с.

36. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 7 грудня 2000 р. № 2121-III (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

37. Ребрик Ю.С. Рання діагностика кризи ліквідності як інструмент попередження кризових явищ у банку [Текст] / Ю.С. Ребрик // Фінансово – кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. – Харків: ХІБС УБС НБУ, 2010. – Випуск 2 (9). – С. 70-78.

38. Ребрик Ю.С. Система антикризового управління в банку [Текст] / Ю. С. Ребрик // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Фінансовий ринок України: стабілізація та євроінтеграція: збірник наукових праць. – Львів, 2009. – Вип. 2(76). – С. 204-210.

39. Ребрик Ю.С. Фактори, що обумовлюють виникнення та розвиток кризи ліквідності банку / Ю.С. Ребрик // Науковий вісник: Фінанси банки, інвестиції. – 2012. – № 5(18). – С. 92-100.

40. Рейтинговий звіт ПАТ «Укрсоцбанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.expert->

rating.com/data/upload/INDIVIDUAL_ratings/USB_Report_4Q_2017.pdf. – Назва з екрану.

41. Рясних Є.Г., Булович Т.В. Санація як елемент антикризового управління. // Вісник Хмельницького національного університету. – 2008. – № 3. Т. 1 (109). – С. 78 – 80.

42. Сало І. В. Фінансовий менеджмент банку [Текст]: навч. посіб. / І. В. Сало, О. А. Криклій. – Суми : Університетська книга, 2007. – 313 с.

43. Синки Дж., мл. Управление финансами в коммерческих банках [Текст] / Дж. Ф. Синки, мл. – пер. с англ. 4-го изд. – М. : Gatallaxy, 1994. – 937 с.

44. Сколотный Ю. Анатолий Гальчинский: Вылечить экономику можно только на либеральной основе. // Зеркало недели. – № 6 – 7 (786 – 787) 2010. – 20 февраля. – С. 7.

45. Стихияс И.В. Проблемы и перспективы развития антикризисного управления в банковской системе / И.В. Стихияс // Известия ДВФУ. Экономика и управление. – 2014. – № 1. – с. 100 – 107.

46. Столярчук М. Особливості антикризового управління підприємством з позиції теоретико-методологічного аналізу / М. Столярчук // Вісник Львівського університету. – 2008. – № 40. – с. 230–232.

47. Тавасиев А.М. Антикризисное управление кредитными организациями / А.М. Тавасиев. – М.: Издательство «Юнити-Дана», 2006. – 480 с.

48. Терещенко О.О. Антикризове фінансове управління на підприємстві: Монографія – 2-ге вид. – К.: КНЕУ, 2006. – 268 с.

49. Тюріна Н.М., Карвацка Н.С. Теоретичні та прикладні аспекти здійснення ефективної санації. // Вісник Хмельницького національного університету. – 2008. – № 3. Т. 1 (109). – С. 416 – 151.

50. Управління банківськими ризиками : навчальний посібник / Мін-во освіти і науки України, ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана» ; ред. Л. Примостка. – 2-ге вид., без змін. – К. : КНЕУ, 2009. – 600 с.

51. Фуксман О.Ю. Методика вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення системи управління короткостроковою ліквідністю в банках [Електронний ресурс] / О.Ю. Фуксман // Ефективна економіка. – 2015. – №6.
52. Червінська О. С., Мокринська М. Р. Управління банківською ліквідністю як метод фінансового менеджменту [Текст] / О.С. Червінська, М.Р. Мокринська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – С. 165-169.
53. Чуб П.М. Антикризове управління у банківській діяльності / П.М. Чуб // Фінанси, облік і аудит. – 2012. - № 20. – с. 203 – 211.
54. Шаталов А. Н. Управление ликвидностью в рамках финансового менеджмента банка [Текст] / А.Н. Шаталов // Финансовый менеджмент. – 2004. – № 6. – С. 101-110.
55. Шевцова Н.В. Проблеми вибору стратегії банків [Текст] / Н.В. Шевцова // Вісник МСУ. – 2007. – №1. – С.98-101.
56. Шершньова З.Є. Антикризовий «стратегічний набір»: характеристика основних складових та методичних підходів до обґрунтування // Збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми управління економічними процесами промислових підприємств», 14 – 15 листопада 2006 року. // Управління розвитком. – Журнал ХНЕУ. – 2006. – № 7. – Харків. – С. 186 – 190.
57. Шершньова З.Є. Методологічні основи формування цільової програми “Реструктуризація” на підприємствах. // Вчені записки. – К.: КНЕУ, 1998. – № 1. – С. 89 – 97.
58. Dziobek C. Market-Based Policy Instruments for Systemic Bank Restructuring / C. Dziobek // IMF Working Paper. — 1998. — № 113. — 25 p.
59. Dziobek C. Lessons from Systemic Bank Restructuring / C. Dziobek, C.Pazarbasioglu // IMF Working Paper. — 1998. — № 14. — 24 p.
60. Effective Crisis Communication: Moving From Crisis to Opportunity / Timothy L. Sellnow, Matthew Wayne Seeger, Robert Ray Ulmer, Robert Ulmer, Matthew W. Seeger. – Ed. 1. – SAGE Publications, 2006. – 216 p.

61. Erzegovesi L. VaR and liquidity risk. Impact on market behaviour and measurement issues: tech report [Electronic resource] / Luca Erzegovesi. – Access mode : <http://eprints.biblio.unitn.it/287/1/Erzegovesi02.pdf>.
62. Gorton Gary B. Liquidity Provision, Bank Capital, and the Macroeconomy [Electronic resource] / Gary B. Gorton, Andrew Winton. (January 25, 2014). – Access mode : <http://ssrn.com/abstract=253849>.
63. Guiding principles on liquidity risk Management for institutions Offering islamic financial services (excluding islamic insurance (takaful) institutions and Islamic Collective investment schemes). [Electronic resource] / Islamic Financial Services Board. – Kuala Lumpur, October 2011. – Access mode : <http://www.ifsb.org/docs/ED-12%20Liquidity%20Risk%20Mgmt%20for%20IIFS%20%282011-10-12%29.pdf>.
64. Hoelscher D. Managing Systemic Banking Crises / D. Hoelscher, M. Quintyn // IMF Occasional Paper. – 2003. – № 224. – 80 p.
65. Laeven L. Systemic Banking Crises: A new Database / L. Laeven, F. Valencia // IMF Working Paper. — 2008. — № 224. — 78 p.
66. Liquidity stress testing: a survey of theory, empirics and current industry and supervisory practices [Electronic resource] / Basel Committee on Banking Supervision. – Basel, October 2013. – Access mode : http://www.bis.org/publ/bcbs_wp24.pdf.
67. Miller P. Frederic. Crisis Management / Frederic P. Miller, Agnes F. Vandome, ed. – Iphascript publishing, 2010. – 148 p.
68. Олійник Д.М. Ліквідність комерційного банку: управління та регулювання: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.04.01 [Електронний ресурс] / Д.М. Олійник; КНЕУ, Міністерство освіти і науки України. – К., 2002. – 16 с. – Режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>
69. Patterson Bill. Crises impact on reputation management [Electronic resource] / Bill Patterson. – Access mode : <https://www.questia.com/read/1G1-14792377/crises-impacton-reputation-management>.

70. Principles of Liquidity Risk Management [Electronic resource] / Institute of International Finance. – Washington, March 2007. – Access mode : <http://www.iif.com/regulatory/capliq>.

71. Taleb N.N. The Black Swan: The Impact of the Highly Improbable / N.N. Taleb. – New York : Random House, 2007. – 400 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Допоміжні показники балансу ПАТ «Укрсоцбанк» у 2015-2017 рр.

Показник	2015	2016	2017
Кошти в касі	10293349	9133673	6057150
Кошти на коррахунку в НБУ	0	0	0
Кошти на коррахунку в інших банках	34848	261113	360618
Зобов'язання за поточними рахунками	37486970	28379538	45012397
Активи банку	54208620	37089698	28510579
Зобов'язання банку	40465191	23895933	28821069
Активи первинної та вторинної ліквідності терміном погашення до 30 днів	10328257	10697875	6418595
Зобов'язання терміном погашення до 30 днів	38033901	28821069	22592370
Ліквідні активи терміном погашення до одного року	46736255	29026409	24481063
Короткострокові зобов'язання терміном погашення до одного року	37549910	28419499	23316119
Високоліквідні активи	10328257	9394846	6417828
Робочі активи	40307386	20212466	17177764
Ліквідні активи	10328257	9394846	6417828
Загальні активи	54208620	37089698	28510579